

EXTERNÉ HODNOTENIE STRATÉGIE SR PRE INTEGRÁCIU RÓMOV DO ROKU 2020

Spoločná správa SGI - Inštitútu pre dobre spravovanú spoločnosť a Školy dokorán, n.o.¹

Autorský kolektív: Mgr. Michaela Farenzenová, MA, Mgr. Marek Hojsík, Mgr. Zuzana Poláčková, MA, Andrej Salner, MSc.

Apríl 2014

¹ Príprava externého hodnotenia bola financovaná z dotačnej schémy ÚSVRK. Hodnotenie bolo pripomienkované pracovníkmi ÚSVRK avšak za obsah zodpovedajú výlučne autori správy.

Obsah

HLAVNÉ ZISTENIA A ODPORÚČANIA	5
ÚVOD	8
CIELE HODNOTENIA.....	8
METODIKA HODNOTENIA	8
CHARAKTERIZÁCIA STRATÉGIE A KLÚČOVÉ MÍLNIKY	11
STRATÉGIA A AKČNÝ PLÁN DEKÁDY ZAČLEŇOVANIA RÓMOV 2005-2015	11
SÚHRNNÉ HODNOTENIE	13
RELEVANTNOSŤ.....	13
ÚČINNOSŤ	14
DOPAD	15
UDRŽATELNOSŤ.....	15
SEKTOROVÉ HODNOTENIA.....	17
VZDELÁVANIE	17
<i>Relevantnosť</i>	17
<i>Účinnosť</i>	18
<i>Dopad</i>	22
<i>Udržateľnosť</i>	23
ZAMESTNANOSŤ	24
<i>Relevantnosť</i>	25
<i>Účinnosť</i>	25
<i>Dopad</i>	27
<i>Udržateľnosť</i>	27
ZDRAVIE	28

<i>Relevantnosť</i>	28
<i>Účinnosť</i>	29
<i>Dopad</i>	32
<i>Udržateľnosť</i>	32
BÝVANIE	33
<i>Relevantnosť</i>	33
<i>Účinnosť</i>	36
<i>Dopad</i>	44
<i>Udržateľnosť</i>	45
KOMUNIKÁCIA	47
<i>Relevantnosť</i>	47
<i>Účinnosť</i>	47
<i>Dopad</i>	47
<i>Udržateľnosť</i>	47
FINANČNÉ ZAČLENENIE	49
<i>Relevantnosť</i>	49
<i>Účinnosť</i>	50
<i>Dopad</i>	50
<i>Udržateľnosť</i>	50
ANTIDISKRIMINÁCIA	52
<i>Relevantnosť</i>	52
<i>Účinnosť</i>	53
<i>Dopad</i>	54
<i>Udržateľnosť</i>	54
ZOZNAM POUŽITÝCH DOKUMENTOV	55
ZOZNAM RESPONDENTOV	60

ZOZNAM POUŽITÝCH SKRATIEK.....	63
PRÍLOHA 1 - NÁVRH ŠTRUKTÚRY EXTERNÝCH HODNOTIACICH SPRÁV.....	64
PRÍLOHA 2 - ŠTRUKTÚRA ROZHOVOROV.....	65
PRACOVNÍCI ÚSVRK.....	65
PRACOVNÍCI ÚSTREDNÝCH ORGÁNOV.....	65
PREDSTAVITELIA RÓMSKYCH A PRO-RÓMSKYCH MVO.....	65
ODBORNÁ VEREJNOSŤ.....	66

Hlavné zistenia a odporúčania

Predkladané externé hodnotenie Stratégie Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020 bolo realizované v období od októbra 2013 do apríla 2014 mimovládnyimi organizáciami SGI - Inštitút pre dobre spravovanú spoločnosť, o.z. a Škola doktorán, n.o.

Hodnotenie podporil Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity v rámci dotačnej schémy v oblasti podpory tvorby strategických a rozvojových dokumentov.

Hodnotenie dopĺňa monitorovací proces realizovaný Úradom splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity o pohľad externých aktérov – predstaviteľov a expertov rómskych a pro-rómskych mimovládnych organizácií.

Hodnotenie sa zameriava na štandardné kritéria relevantnosti, účinnosti, dopadu a udržateľnosti prínosov Stratégie.

Od formulácie Stratégie nedošlo k významnejším zmenám v potrebách MRK, resp. nie sú o takýchto zmenách k dispozícii žiadne informácie. **Stratégia je v hrubších rysoch relevantná potrebám marginalizovaných rómskych komunít** v čase hodnotenia.

Keďže bola formulovaná ako živý dokument, **Stratégiu je potrebné priebežne aktualizovať** (1)², inak nebude plniť svoj účel – dosiahnuť sociálne a spoločenské začlenenie rómskych komunít.

Je vhodné **vytvoriť vopred systém, v rámci ktorého budú jednotlivé časti periodicky vyhodnocované a aktualizované** (2) so zapojením partnerov. Pokiaľ toto nie je možné na úrovni Stratégie vzhľadom na potrebu schválenia Vládou SR, je vhodné viesť na úrovni Úradu splnomocnenca a pracovných skupín rozpracované dokumenty po jednotlivých sektoroch, ktoré budú slúžiť ako podklad pri ďalších aktualizáciách.

V Stratégii nie sú dostatočne špecifikované ciele tak, že by bolo možné sledovať ich plnenie, informovať o ňom verejnosť a používať ich na riadenie aktivít Stratégie.

Pre veľkú časť oblastí Stratégie **účinnosť nie je hodnotiteľná** vzhľadom na nízku kvalitu definovaných cieľov. Správne formulovaný cieľ má popisovať nejakú dosiahnuteľnú zmenu, nie menovať konkrétne aktivity. Zároveň musí definovať čas, kedy má byť dosiahnutý a konkrétnu hodnotu (stav) cielený v danom čase.

Odporúčame **zrevidovať ciele a na ne nadväzujúce aktivity** (3) tak, aby mali všetky logickú súvislosť a nadväznosť (intervenčná logika), jasné merateľné ukazovatele a aby bolo zrejmé kto a v akej periodicite ich zbiera (monitoring) a vyhodnocuje (evalvácia).

Stratégia očakáva zapojenie viacerých štátnych a iných inštitúcií do zberu dát potrebných pre sledovanie ukazovateľov. Ide napríklad o FSR, MPSVR SR, MŠVVŠ SR, NCZI, ŠÚ SR (EU-SILC), ÚIPŠ,

² Hlavné odporúčania hodnotenie sú číslované, aby sa uľahčilo budúce hodnotenie ich napĺňania.

UNDP, ÚPSVaR, samotný ÚSVRK, UVZ SR. U niektorých dát ide o bežne zbierané a zverejňované ale u ostatných **je potrebné vopred dohodnúť súčinnosť a overiť reálnu dostupnosť údajov** (4), ktoré majú byť používané na monitorovanie a hodnotenie napĺňania cieľov Stratégie.

Zároveň je potrebné **zosúladiť formát cieľov, aktivít a ukazovateľov** (5) medzi jednotlivými tematickými časťami Stratégie.

K Stratégii sa Vláda SR v programovom vyhlásení ani inak neprihlásila. Vo väčšine prípadov nepredstavuje Stratégia pre príslušné rezorty dôležitý dokument a ich aktivity ju neodrážajú, nerešpektujú ani nie sú realizované podľa nej. Splnomocnenec vlády pre rómske komunity vymenovaný v roku 2012 sa verejne neprihlásil k vlastníctvu Stratégie a preto hnacím motorom jej využívania (ako dokumentu, nie nevyhnutne implementácie) bol najmä formálny (ex ante kondicionalita) a neformálny (pri rokovaníach s predstaviteľmi jednotlivých rezortov) dôraz zástupcov Európskej komisie počas rokovaní o Partnerskej dohode a programových dokumentoch pre programovacie obdobie 2014-2020.

Súčasný mechanizmus riadenia Stratégie a dohľadu na jej napĺňanie nepostačujú a v podmienkach slovenskej štátnej správy Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity nedokáže zaručiť, že jednotlivé vládne rezorty a iné štátne a samosprávne orgány budú Stratégiu implementovať.

Iba samotná Vláda SR dokáže priviesť jednotlivé rezorty k tomu, aby sa aktívne zapojili do napĺňania cieľov Stratégie. ÚSVRK nedokáže v riešení potrieb MRK nahradiť jednotlivé rezorty a pri najlepšom nastavení **môže pôsobiť ako expertný zdroj a koordinačný orgán** (6). Napĺňanie alebo nenapĺňanie Stratégie je úspechom alebo zlyhaním Vlády SR a nie ÚSVRK.

Úrad by mal **intenzívne využívať medzirezortnú komisiu** (7), zvýšiť jej funkčnosť, dať jej väčšiu autoritu a docieľiť zastúpenie rezortov na úrovni štátnych tajomníkov alebo generálnych riaditeľov sekcií, aby sa pravidelnejšie a častejšie stretávala.

Nedostatok kompetencií súvisí aj s chýbajúcim krytím nákladov na implementáciu Stratégie. Niektoré aktivity súvisiace so Stratégiou boli financované z dotačnej schémy ÚSVRK, nejednalo sa však o významné zdroje v kontexte cieľov Stratégie. Hoc Európske štrukturálne a investičné fondy pokryli časť aktivít a zohrajú dôležitú úlohu aj v prichádzajúcom programovacom období, **nie je možné a ani vhodné sa spoliehať na fondy EÚ ako na hlavný zdroj** (8).

Pri aktualizácii Stratégie je potrebné aspoň **indikatívne uviesť odhadovaný objem finančných prostriedkov potrebných na realizáciu jednotlivých opatrení/aktivít a ich zdroj** (9). Pri akomkoľvek vynakladaní verejných prostriedkov určenom na integráciu Rómov by bolo vhodné vopred vyhodnocovať súlad ich použitia so Stratégiou.

Ďalší problém ÚSVRK je kapacitný – **pre koordináciu a monitorovanie potrebuje úrad ľudské zdroje** (10) (v podobe odborných zamestnancov v jednotlivých sektoroch alebo dostatočnej expertnej technickej asistencie), aby dokázal napĺňať potreby.

Pokiaľ má Slovenská republika ambíciu naplniť ciele Stratégie, resp. dosiahnuť reálnu zmenu v miere integrácie marginalizovaných rómskych komunít, je potrebné prehodnotiť formálny

inštitucionálny rámec Stratégie a buď **dať Úradu splnomocnenca zodpovedajúce právomoci alebo presunúť zodpovednosť na iných aktérov** (11).

Ak má byť Stratégia napĺňaná, nadväzujúce štátne dokumenty (koncepce, stratégie, legislatívne opatrenia) musia nielen deklarovať súlad so Stratégiou ale **konkrétne nadväzovať na časti Stratégie** (12). Pri opatreniach, politikách a normách, ktoré vytvárajú a realizujú jednotlivé rezorty a ktoré môžu mať dopad na sociálnu inklúziu Rómov, by sa mal (vopred) vyhodnocovať očakávaný vplyv na napĺňanie Stratégie (ako súčasť Doložky vybraných vplyvov pri materiáloch na rokovanie vlády SR).

Monitorovací systém by mal byť aktualizovaný priebežne a informácie by mali byť k dispozícii verejne (napr. online) (13), čo by mohlo pomôcť vytvoriť tlak médií i odbornej verejnosti na verejné inštitúcie na napĺňanie Stratégie.

V čase prípravy tohto hodnotenie nebolo možné u väčšiny cieľov hodnotiť dopady a ani diskutovať o tom, či by takéto dopady boli udržateľné kvôli problémom v definovaní merateľných ukazovateľov, absencii údajov a obmedzenému vplyvu Stratégie na rozhodnutia rezortov, ktorých sa jednotlivé oblasti Stratégie úzko týkajú.

Úvod

Ciele hodnotenia

Externé hodnotenie Stratégie SR pre integráciu Rómov do roku 2020 bolo realizované s finančnou podporou z dotačnej schémy Úradu splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity dvoma mimovládnyimi neziskovými subjektami: SGI - Inštitútom pre dobre spravovanú spoločnosť, o.z. a Škola dokorán, n.o.³

Cieľom hodnotenia bolo priebežne (1) vyhodnotiť napĺňanie Stratégie (účinnosť), (2) posúdiť jej relevantnosť, (3) odhadnúť, či je pravdepodobné, že sa naplnia očakávané dopady a (4) či uvedené dopady budú udržateľné.

Externé hodnotenie je komplementárne s interným monitoringom (odpočtom) realizovaným na základe uznesenia Vlády SR ÚSVRK. Monitorovacia správa plnenia stratégie Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020 za rok 2012 a 2013 (Monitorovacia správa) bola v súlade so zadaním od ÚSVRK spracovaná v štruktúre Akčného plánu Dekády inklúzie Rómov. Prílohu tvorí monitorovacia tabuľka aktivít s označením úloha **splnená, čiastočne splnená, v riešení/plní sa priebežne, nesplnená**. Nad rámec hodnotenia aktivít dokument neobsahuje vyhodnotenie na úrovni cieľov Stratégie. Monitorovacia správa bola predmetom medzirezortného pripomienkového konania pod číslom KM-OPVA-2014/000798 v lehote od 5. februára do 11. februára 2014. Po ukončení a vyhodnotení medzirezortného pripomienkového konania bol 25. februára 2014 materiál predložený pod číslom KM-OPVA-2014/000985 podpredsedovi vlády a ministrom vnútra Slovenskej republiky s návrhom na jeho zaradenie na rokovanie vlády Slovenskej republiky. V čase prípravy tohto hodnotenia monitorovacia správa nebola predložená na rokovanie vlády.

Táto správa v súlade s požiadavkami Európskej komisie v súvislosti s vnútroštátnymi stratégiami integrácie Rómov dopĺňa vládny monitoring o pohľad subjektov občianskeho sektora aktívnych v téme inklúzie Rómov.

Metodika hodnotenia

Hodnotenie predstavuje tzv. priebežné kvalitatívne hodnotenie založené na štúdiu dokumentov, rozhovoroch s kľúčovými respondentami a expertnom posúdení.

Hodnotenie zohľadňuje štyri štandardné hodnotiace kritériá vychádzajúce zo štandardov Výboru OECD pre rozvojovú evalváciu (OECD DAC) – relevantnosť, účinnosť, dopady a udržateľnosť.

³ Autormi hodnotenia sú Mgr. Michaela Farenzenová, MA – pracovníčka SGI – Inštitútu pre dobre spravovanú spoločnosť (časť Vzdelávanie a Komunikácia), Mgr. Marek Hojsík – externý spolupracovník SGI (časť Bývanie a Antidiskriminácia), Mgr. Zuzana Poláčková, MA – externá spolupracovníčka SGI (časť Charakterizácia Stratégie a kľúčové milníky, Zamestnanosť a Finančná inklúzia) a Andrej Salner, MSc. – pracovník SGI (zostavovateľ správy, časť Zdravie). Rozhovory s predstaviteľmi rómskych a pro-rómskych MVO realizoval a spracoval Ing. Miroslav Sklenka z Škola dokorán, n.o. Výskumnú asistenciu poskytol Róbert Repka – pracovník SGI.

Vzhľadom na obmedzený časový a finančný rozsah hodnotenia, ďalšie zo štandardných kritérií – hospodárnosť – nie je predmetom hodnotenia.

Hodnotenie sa opieralo o dostupné dokumenty z domácich zdrojov i od EK, UNDP a Svetovej banky. Pološtrukturované rozhovory⁴ boli realizované s nasledujúcimi skupinami respondentov: pracovníci ÚSVRK, pracovníci relevantných ústredných orgánov a ďalších verejných inštitúcií – MŠVVŠ SR, Ministerstva zdravotníctva SR (MZ SR), Ministerstva financií SR (MF SR), Národnej banky Slovenska (NBS), Združenia miest a obcí Slovenska (ZMOS), predstavitelia rómskych a pro-rómskych mimovládnych organizácií (MVO), odborná verejnosť (min. 1 osoba pokrývajúca každú z oblastí Stratégie – vzdelávanie, zamestnanosť, zdravie, bývanie, finančné začlenenie, komunikácia s majoritou). Oslovení predstavitelia MPSVR SR a Ministerstva dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja (MDVRR SR) sa s autormi správy nestretli.

Tabuľka 1 - Evalvačná matica

Kritérium	Konkrétne otázky	Metodika a zdroje dát	Forma vyhodnotenia
Relevantnosť	Zodpovedajú ciele prijatej Stratégie potrebám a problémom cieľových skupín?	Rozhovory s predstaviteľmi MVO aktívnych v otázkach inkúzie	Kvalitatívne Tabuľka hodnotenia opatrení Stratégie
	Došlo od prijatia Stratégie k zásadnejším zmenám v problémoch a potrebách?	Rozhovory s expertmi (aspoň 1 na tému) Prehľad a zhodnotenie socio-ekonomických ukazovateľov s vyhodnotením	Kvalitatívne
	Je Stratégia relevantná k iným strategickým a programovým dokumentom prijatým neskôr?	Porovnanie s Programom vlády, Rómskou reformou, programovými dokumentmi štrukturálnych fondov (vrátane Partnerskej dohody 2014-2020 ⁵ a	Prehľad dokumentov s anotáciou

⁴ Protokol pre pološtrukturované rozhovory je súčasťou Prílohy 2.

⁵ Základný strategický dokument dohodnutý medzi EK a členským štátom, ktorým sa stanovujú stratégie, priority a opatrenia pre využívanie prostriedkov Európskych štrukturálnych a investičných fondov v programovom období 2014-2020. Dostupný na: http://www.partnerskadohoda.gov.sk/data/files/4662_1-navrh_pd_sr_2014-2020_11-7-2013.pdf

		Národného programu reforiem ⁶), sektorové strategické a koncepčné dokumenty prijaté vládou SR	
Účinnosť	Nakoľko boli naplnené ciele Stratégie? Nakoľko boli naplnené ciele Akčných plánov, resp. nakoľko je možné očakávať ich naplnenie?	Rozhovory s expertmi Posúdenie interného expertného tímu	Tabuľkový prehľad podľa cieľov a kvalitatívne zhodnotenie
	Vyhodnotenie indikátorov		
	Aké akčné plány boli prijaté a aké sú v príprave?	Rozhovory s pracovníkmi ÚSVRK	Expertné posúdenie
	Nakoľko bolo zabezpečené financovanie (vrátane národných projektov)	Rozhovory s pracovníkmi ÚSVRK	Expertné posúdenie
	Aká legislatíva týkajúca sa rómskych komunít bola prijatá v sledovanom období a nakoľko reflektovala princípy Stratégie?	Identifikácia legislatívy v rozhovoroch s expertmi	Expertné posúdenie evalvačným tímom
Dopad	Je možné identifikovať dopady Stratégie na cieľovú skupinu, príp. identifikovať jasné mechanizmy pre očakávanie budúcich dopadov?	Rozhovory s expertmi Rozhovory s rómskymi a pro-rómskymi MVO	Expertné posúdenie evalvačným tímom
Udržateľnosť	Dá sa očakávať, že Stratégia ako nástroj bude účinná a mať cielené dopady v budúcnosti?	Rozhovory s pracovníkmi ÚSVRK, expertmi a MVO	Expertné posúdenie evalvačným tímom

⁶ Dokument, ktorý predkladá členský štát EK, a ktorý obsahuje nástroje zamerané na dosahovanie cieľov Stratégie Európa 2020. Európska komisia napĺňanie dokumentu vyhodnocuje a predkladá špecifické odporúčania alebo varovania v prípade veľkých odchýlok.

Charakterizácia Stratégie a kľúčové míľniky

Stratégia Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020 („Stratégia“) bola vypracovaná Úradom splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity (ÚSVRK) na základe požiadavky Európskej komisie (EK) voči členským štátom EÚ.⁷

EÚ vyzvala členské štáty, aby sa vo svojich národných stratégiách integrácie Rómov do roku 2020 prioritne zamerali na štyri hlavné oblasti, ktorými sú prístup ku vzdelaniu, zamestnanosti, zdravotnej starostlivosti a bývaniu, Stratégia prijatá v SR iniciatívne zahrnula aj ďalšie oblasti, ktorými sú finančné začlenenie, nediskriminácia a verejná mienka. V oblastiach finančného začlenenia a verejnej mienky boli spracované akčné plány a predložené na interné pripomienkové konanie v máji 2013 avšak neboli schválené s odôvodnením, že na ich realizáciu nie sú k dispozícii finančné prostriedky. Pre oblasť nediskriminácie nebol v čase prípravy externého hodnotenia spracovaný akčný plán.

Na príprave Stratégie vedenej ÚSVRK sa podieľali Svetová banka, Rozvojový program OSN (UNDP), Nadácia otvorenej spoločnosti (OSF) a Združenie miest a obcí Slovenska. Definované ciele boli konzultované s viacerými mimovládskymi organizáciami. Stratégia bola napísaná expertom Svetovej banky a náklady na jej vypracovanie boli hrazené z prostriedkov Operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia (OP ZaSI) administrovaného Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny SR (MPSVR SR).

Stratégia bola prijatá uznesením vlády SR č. 1/2012 dňa 11.1.2012. Po jej posúdení EK sa stala sa hlavným východiskovým dokumentom pre tvorbu vládnych politík zameraných na integráciu Rómov v SR a tiež ako východiskový materiál pre nastavenie využívania finančnej pomoci z Európskych štrukturálnych a investičných fondov v rokoch 2014-2020. Prijatie Stratégie totiž zo strany EK definované ako tzv. „ex ante kondicionalita“, t. j. podmienka pre čerpanie finančných prostriedkov európskeho spoločenstva v rokoch 2014-2020.

Vláda Roberta Fica sa k pokračovaniu napĺňania Stratégie nikdy formálne neprihlásila (aj keď s ním – vzhľadom na požiadavky EK pracovala pri príprave programového obdobia 2014-2020).

Splnomocnenec vlády SR pre rómske komunity Peter Pollák pri nástupe do funkcie vyhlásil, že Stratégiu nečítal. Od roku 2012 avizoval tvorbu novej reformy štátnej politiky vo vzťahu k marginalizovanému rómskemu obyvateľstvu nazývanej Správna cesta (Rómska reforma). Táto nebola do času realizácie tohto hodnotenia v celom rozsahu zverejnená – známe sú iba tézy reformy (tzv. desať pilierov) a rozpracované oblasti vzdelávanie a vymožitelnosť práva.

Stratégia a Akčný plán Dekády začleňovania Rómov 2005-2015

⁷ Rámc EÚ pre vnútroštátne stratégie integrácie Rómov do roku 2020. Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov. COM(2011) 173 final (5.4.2011). Dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:52011DC0173>.

Stratégia bola pripravená ako koncepčný materiál, ktorý zadefinoval východiská, princípy prístupu a implementácie a dlhodobé ciele. Bola koncipovaná ako otvorený dokument a mala slúžiť ako základ pre akčné plány, ktoré by špecifikovali potreby jednotlivých komunít a boli doplnené o chýbajúce dáta, informácie a podklady.

Pôvodným zámerom bolo ciele rozpracovať do úrovne akčných plánov, toto sa však nestalo a pre potreby Stratégie bol použitý *Revidovaný národný akčný plán Dekády začleňovania Rómov 2005-2015 na obdobie rokov 2011-2015* z roku 2011 (Akčný plán),⁸ ktorý bol do Stratégie prebratý ako príloha.

V období od prijatia Stratégie nedošlo podľa respondentov k zásadnejším zmenám v potrebách MRK, t.j. formulované ciele môžeme považovať za relevantné s potrebou ich vyjasnenia, zjednodušenia a jasného prepojenia s Akčným plánom. Akčný plán pôsobí ako prepracovanejší a jasnejšie formulovaný dokument, t.j. Stratégia by sa mu pravdepodobne z hľadiska cieľov mohla prispôbiť.

Jednotlivé ciele Akčného plánu Dekády boli spolu s opatreniami pretavené do čiastkových cieľov Stratégie, počet indikátorov bol znížený a mierne modifikovaný a pri niektorých čiastkových cieľoch doplnený o východiskové hodnoty. Zodpovedné orgány a inštitúcie zostali nepomenované.

Akčný plán Dekády obsahuje ciele, opatrenia a aktivity v oblastiach vzdelania, zamestnanosti, zdravia a bývania. Stratégia a jej príloha – Akčný plán obsahujú rôzne súbory cieľov a nástrojov ich dosahovania, pričom obasúbory nie sú konzistentné z hľadiska štruktúry a obsahu.

Z hľadiska štruktúry:

Po stránke obsahovej je na viacerých miestach medzi Stratégiou a Akčným plánom rozdiel v cieľoch, aktivitách, indikátoroch, hodnotách a podobne. Navyše medzi cieľmi, opatreniami a aktivitami v oboch dokumentoch v niektorých prípadoch chýba logická súvislosť. Toto komplikuje aj jednoznačné hodnotenie, keďže nie je zjavné, ktorá verzia je u jednotlivých častí rozhodujúca. Nie je ľahké vytvoriť kombinované hodnotenie, ktoré by bolo zrozumiteľné a použiteľné pre ďalších aktérov.

Vo všeobecnosti by bolo vhodné jasne prepojiť ciele Stratégie s Akčným plánom, čím by sa relevantnosť (ale aj iné hodnotiace kritéria) stali jednoznačnejšie vyhodnotiteľnými.

⁸ Schválený uznesením vlády SR č. 522/2011 (10.8.2011).

Súhrnné hodnotenie

Relevantnosť

Ciele Stratégie sú formulované všeobecne a z pohľadu respondentov v MVO pôsobiach v teréne nedošlo za dva roky od sformulovania Stratégie k významnejším zmenám v problémoch vylúčených rómskych komunít.

Stratégia je priamo referencovaná v Programovom vyhlásení Vlády SR v rovine všeobecnej deklarácie ale jednotlivé sektorálne časti priamo ciele zo Stratégie nezmieňujú.

Niektoré čiastkové ciele Stratégie sú zmieňované v Národnom programe reforiem na rok 2014, avšak s dôrazom na už prebiehajúce aktivity a nie realizáciu ďalších naplánovaných krokov.

Správna cesta (Rómska reforma), ktorá bola splnomocnencom vlády prezentovaná ako nová kľúčová reformná stratégia, nebola do času realizácie tohto hodnotenia v celom rozsahu zverejnená. Zverejnené tézy reformy (tzv. desať pilierov) nie je možné jednoznačne priradiť k Stratégii a jediné dve zverejnené rozpracované oblasti vzdelávanie a vymožitelnosť práva takisto nenadväzujú jasne na ciele Stratégie v uvedených oblastiach.

Vo väčšine sektorov dotknutých Stratégiou neboli v období od jej prijatia schválené nové významnejšie strategické dokumenty.

Stratégia netvorí s Akčnými plánmi jednotne štrukturovaný celok.

Stratégia:⁹ Globálny cieľ - Čiastkový cieľ - Indikátor - Východisková hodnota - Aktivity

Akčný plán dekády:¹⁰ Cieľ - Indikátor cieľa - (Kvantifikovateľný cieľ)¹¹ - (Špecifický cieľ)¹² - (Indikátor špecifického cieľa) - Zdroj dát - Východisková hodnota - Opatrenia - Aktivity - Cieľ aktivity - Indikátor aktivity - Termín - Zabezpečenie¹³

⁹ Aj v prípade samotnej Stratégie sa štruktúra pri rôznych prioritných oblastiach odlišuje, keď napríklad oblasť nediskriminácie (D.2.6) obsahuje globálne ciele, čiastkové ciele a aktivity (tie v iných oblastiach Stratégie chýbajú), ale nie indikátory a východiskové hodnoty.

¹⁰ Aj v prípade samotného Akčného plánu sa štruktúra pri rôznych prioritných oblastiach odlišuje.

¹¹ Ide o očakávanú hodnotu. Kvantifikovateľné ciele obsahuje iba oblasť vzdelávanie.

¹² Úroveň špecifických cieľov obsahujú iba niektoré oblasti (zamestnanosť, bývanie), ku ktorým sa viažu samostatné indikátory odlišné od indikátorov cieľov a/alebo indikátorov aktivít.

¹³ Zodpovedná inštitúcia.

Tabuľka 2 – Hierarchia cieľov v Stratégii a Akčnom pláne Dekády inklúzie Rómov

Stratégia												
Globálny cieľ			Čiastkový cieľ	Indikátor čiastkového cieľa		Východisková hodnota		Aktivity				
Akčný plán												
Cieľ	Indikátor cieľa	(Kvantifikovateľný cieľ)	(Špecifický cieľ)	(Indikátor špecifického cieľa)	Zdroj dát	Východisková hodnota	Opatrenie	Aktivity	Cieľ aktivity	Indikátor aktivity	Termín	Zabezpečenie

Aby Stratégia plnila svoj účel, musí byť zrozumiteľná pre širokú sieť stakeholderov a zároveň transparentná, aby sa dokázali zapojiť do monitoringu – teda priebežne sledovať napĺňanie jednotlivých ukazovateľov na úrovni výstupov aj dosahovaných výsledkov.

V zjednodušenej štruktúre je potrebné vyjasniť jednotlivé ukazovatele tak, aby ku každému boli jasne zadefinované štandardné vlastnosti potrebné pre použiteľný ukazovateľ. Zodpovednosť za sledovanie musí byť v inštitúcii, ktorá ju reálne dokáže zabezpečiť (t.j. rezort alebo rezortná inštitúcia, od ktorej sa očakávajú dáta pre monitorovanie Stratégie, ich musí reálne aj sledovať a poskytovať).

Pre zvýšenie relevantnosti by mala byť intervenčná logika vyjasnená, aby ciele boli zmysluplné aj monitorovateľné.

Zďaleka nie všetky formulované čiastkové ciele popisujú nejakú dosiahnuteľnú zmenu. Viaceré sú de facto pomenovaním aktivít alebo kombináciou cieľov a špecifických aktivít.

Účinnosť

Účinnosť Stratégie je vyhodnotiteľná len u časti cieľov, kde je k dispozícii uvádzaný ukazovateľ. V Akčnom pláne sú indikátory definované jasnejšie ako priamo v Stratégii, vo väčšine prípadov im ale chýba cieľový čas a hodnota.

Výsledkom takto definovaných indikátorov v Stratégii aj Akčnom pláne je, že účinnosť Stratégie nie je hodnotiteľná a bez ich zmeny ani nebude.

U väčšiny cieľov na úrovni výsledkov nedochádza k napĺňaniu.

Nedostupnosť monitorovacích dát a často chýbajúce cieľové hodnoty obmedzujú vyhodnotenie jednotlivých cieľov, resp. opatrení Stratégie.

Jediná oblasť, kde existencia Stratégie zohrala zásadný vplyv je programovanie finančnej pomoci EÚ pre obdobie 2014-2020, keďže predstavitelia EK sa v komunikácii so slovenskými predstaviteľmi na Stratégiu opakovane odvolávali a trvali na jej zohľadnení v programových dokumentoch.

Dopad

Hodnotenie dopadov intervencií vo všeobecnosti naráža na niekoľko problémov – problém časového horizontu a tzv. atribúcie.

Z definície za dopady považujeme dlhodobé efekty intervencií na cieľovú skupinu (a prípadne aj na iné skupiny), ktoré sú viditeľné až niekoľko rokov (v niektorých prípadoch aj oveľa dlhšie) po implementácii intervencie. Vzhľadom na to, že Stratégia bola v čase prípravy hodnotenia schválená len približne dva roky, by bolo predčasné očakávať, že jej opatrenia by už mali viditeľný dopad na cieľové skupiny.

Problém atribúcie znamená, že aj pokiaľ u cieľovej skupiny vieme zaznamenať výrazné zmeny v ukazovateľoch, ktoré sa intervenciami snažíme ovplyvniť, je metodologicky náročné dokázať, že tieto zmeny nastali práve vplyvom hodnotenej intervencie. V zložitom svete na sledované veličiny vplýva naraz množstvo faktorov.

Preto na kredibilné hodnotenie dopadov potrebujeme buď využívať nákladné a zložité postupy (napr. experimentálne hodnotenie) alebo sa snažiť zmapovať čo nadôkladnejšie prepojenia medzi realizovanými krokmi a sledovanými zmenami v socio-ekonomických ukazovateľoch.

V čase prípravy tohto hodnotenia nebolo možné u väčšiny cieľov hodnotiť dopady kvôli problémom v definovaní merateľných ukazovateľov, absencii údajov a obmedzenému vplyvu Stratégie na rozhodnutia rezortov, ktorých sa jednotlivé oblasti Stratégie úzko týkajú.

Pokiaľ by boli jasne a logicky definované aktivity/výstupy a výsledky s logicky nadväzujúcimi dopadmi, bolo by možné v nadväznosti na hodnotenie relevantnosti cieľov voči potrebám a potom účinnosti pri plnení cieľov aspoň posúdiť, či je pravdepodobné, že aktivity Stratégie budú viesť niekedy v budúcnosti k očakávaným dopadom.

Častým problémom aktivít z Akčných plánov Dekády, ktoré tvoria prílohu Stratégie, je absencia rozpočtového krytia. Krytie čiastkových aktivít z prostriedkov dotačnej schémy ÚSVRK dokáže v niektorých prípadoch pokryť prípravné či analytické aktivity ale nie tie, ktoré by mali mať dopad na desiatky až stovky tisíc obyvateľov MRK.

Udržateľnosť

Keďže v prípade kritéria udržateľnosti ide o posúdenie, či prínosy intervencií pre cieľové skupiny budú pokračovať po ukončení samotnej intervencie, v tejto chvíli sa u väčšiny čiastkových cieľov k udržateľnosti vyjadrovať nedá.

Hodnotiť udržateľnosť bude mať zmysel, keď budú identifikované a sledované Dopady.

Sektorové hodnotenia

Vzdelávanie

Globálny cieľ Stratégie v oblasti vzdelávania pomenúva dve základné úlohy:

1. Zlepšiť prístup ku kvalitnému vzdelávaniu na všetkých stupňoch vzdelávania s osobitným dôrazom na odstránenie segregácie a predchádzanie predčasného ukončovania školskej dochádzky.
2. Zabezpečiť úspešný prechod zo školy do zamestnania.

Za účelom naplnenia globálneho cieľa je identifikovaných šesť čiastkových cieľov, v krátkosti:

1. Zvýšenie účasti detí zo sociálne znevýhodneného prostredia (SZP)/marginalizovaných rómskych komunít (MRK) na predprimárnom vzdelávaní.
2. Zlepšenie motivácie, školských výsledkov a dochádzky detí v základnom vzdelávaní a zvýšenie počtu detí pokračujúcich v ďalšom štúdiu po základnom vzdelávaní.
3. Zlepšenie výsledkov vyučovacieho procesu na stredných školách.
4. Zlepšenie starostlivosti o pedagogických a odborných zamestnancov.
5. Zabezpečenie uplatnenia práva na vzdelávanie v materinskom jazyku a podpory rozvoja identity.
6. Riešenie problematických otázok výchovy a vzdelávania v špeciálnych školách a školských zariadeniach vrátane školského poradenstva a prevencie.

Relevantnosť

Zástupcovia štátnej správy, samosprávy a neziskového sektora sa zhodli, že počas posledných troch rokov (od prijatia Akčného plánu), resp. posledných dvoch rokov (od prijatia Stratégie v r. 2012) sa potreby a problémy cieľových skupín v oblasti vzdelávania výrazne nezmenili.

Ciele Stratégie však zodpovedajú identifikovaným potrebám a problémom cieľových skupín iba čiastočne. Napr. napriek tomu, že potreba vypracovania a implementovania štandardov desegregácie sa v texte Stratégie spomína, jej napĺňanie nie je premietnuté do jednotlivých čiastkových cieľov.

Vláda Róberta Fica sa v programovom vyhlásení vlády pre oblasť školstva, vedy, mládeže a športu z r. 2012 na Stratégiu priamo neodvolala, avizovala iba zváženie zriadenia internátnych škôl pre deti z MRK. Po zásadnom odpore zo strany niektorých politikov a odborníkov sa od realizácie tohto riešenia, ktoré sa v zahraničí opakovane ukázalo ako neefektívne, upustilo.

Odvolávku na Stratégiu a Akčný plán možno nájsť v Národnom programe reforiem na rok 2013 a na rok 2014. Dokumenty obsahujú časť Začlenenie detí z marginalizovaných komunít a avizujú prijímanie systémových opatrení tak, aby sa postupne, do roku 2020, dosiahla 95 % účasť detí od 4 rokov na predprimárnom vzdelávaní v materskej škole.

V rezorte školstva neboli od schválenia Stratégie prijaté žiadne nové strategické a programové dokumenty. Stratégia a Akčný plán Dekády sa nespomínajú ani v kľúčovom dokumente MŠVVŠ SR – v Správe o stave školstva (2013), kde možno nájsť iba minimum analytických informácií o situácií vo vzdelávaní žiakov zo SZP.

V návrhu Partnerskej dohody SR na roky 2014-2020 dostupnom v čase prípravy tohto hodnotenia sa Stratégia spomína iba v súvislosti s predčasným ukončovaním školskej dochádzky MRK. Poukazuje sa na fakt, že síce existuje dokument, ktorý na tento problém upozorňuje (Stratégia), zároveň však chýba systém na zhromažďovanie a analýzu údajov, na základe ktorého by sa dali vytvárať cieľové politiky a monitorovať ich vývoj.

Reformný program splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity P. Polláka Správna cesta (Rómska reforma) pre oblasť vzdelávania nereflektuje priamo princípy Stratégie. Používa pojem „riziková rodina“, ktorý v Stratégii definovaný nie je a obsahuje iba stručný výpočet problémov a riešení, z ktorých niektoré majú reštriktívny charakter. Z navrhovaných riešení v oblasti vzdelávania bolo v čase prípravy hodnotenia prijaté len jedno z opatrení – previazanie dochádzky s nárokom na príspevok na vzdelávanie dieťaťa zo SZP.

Účinnosť

Legislatíva

V súvislosti s doterajším naplňaním Stratégie došlo k dvom legislatívnym zmenám. Novelizácia Zákona 544/2010 Z.z. umožnila vytvorenie dotačnej schémy pre rodovú rovnosť¹⁴ (Aktivita 2.5.3 Akčného plánu Dekády) a na základe novelizácie Zákona 596/2003 Z.z. získali obce kompetenciu určiť podmienky pridelovania finančných prostriedkov na asistentov učiteľov v predprimárnom vzdelávaní¹⁵ (Aktivita 1.3.1 Akčného plánu Dekády).

V ostatných prípadoch, kedy si naplnenie cieľov vyžaduje ďalšie legislatívne zmeny, sa v odpočte ministerstva opakovane objavuje formulácia „právne predpisy sú priebežne upravované“¹⁶, čo súvisí s plánovanou novelizáciou a s plánovaným prijímaním nových školských zákonov v druhej polovici roka 2014.

V Monitorovacej správe Stratégie nájdeme tiež aktivity, realizácia ktorých legislatívnu zmenu predpokladá a jej prijatie je na naplnenie cieľa potrebné, avšak ministerstvo na túto potrebu

¹⁴ Zákon č. 544/2010 Z. z. o poskytovaní dotácií v pôsobnosti Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR v znení neskorších predpisov, § 2, písm. j)

¹⁵ Zákon č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve v znení neskorších predpisov, § 6 ods. 12 písm. c)

¹⁶ Ide najmä o zavedenie bezplatného predprimárneho vzdelávania detí od štyroch rokov, ekvivalentné znížovanie maximálneho počtu detí v triede v nadväznosti na počet detí zo SZP, umožnenie poberania príspevkov z MŠVVŠ SR a príspevkov z MPSVR SR aj žiakom zo SZP na 8-ročných gymnáziách a zvýšenie príspevku na podporu výchovy a vzdelávania žiakov zo SZP.

nereaguje alebo sa explicitne s ňou nestotožňuje. Ide napr. o zriaďovanie tried základnej školy (ZŠ) na špeciálnych základných školách (ŠZŠ) (Aktivita 2.2.5 Akčného plánu Dekády) alebo o prehodnotenie súčasného systému sociálnej podpory vzdelávania v legislatíve tak, aby dotácie pokrývali čo najširší okruh detí zo SZP (Aktivita 2.3.1 Akčného plánu Dekády).

Naplnenie cieľov

Z pohľadu interviewovaných predstaviteľov štátnej správy implementáciu Stratégie do značnej miery ovplyvnila skutočnosť, že politická reprezentácia zamietla akékoľvek návrhy zmien z dielne ministerstva školstva vyžadujúce dodatočné finančné zdroje.

1. Čiastkový cieľ - Účasť detí zo SZP/MRK na predprimárnom vzdelávaní

Údaje o percente detí zo SZP vo veku 3-6 rokov zaškolených v MŠ v rokoch 2012-13 nie sú dostupné. Podľa Správy o stave školstva (2013) v priemere menej ako 40% žiakov zo SZP zapísaných v 0. a 1. ročníku základnej školy (ZŠ) navštevovalo za posledné dva roky nejaký čas MŠ. Pre porovnanie, celková hrubá zaškolenosť detí v SR v MŠ bola podľa uvedenej správy na úrovni 87%.

V prístupe k predškolskému vzdelávaniu pretrvávajú kapacitné a finančné bariéry, hoc predstavitelia samospráv podľa správ v médiách (napr. SITA 2014, Vrábek 2014, Rimaj 2013) vnímajú v tejto oblasti prínos národného projektu „Inkluzívny model vzdelávania na predprimárnom stupni školskej sústavy“ (tzv. MRK 2) realizovaného MPC. Podľa oslovených zástupcov MVO absentuje práca s rodičmi a v niektorých samosprávach aj snaha podporiť MŠ pri zaškoľovaní detí zo SZP nad rámec zákonných povinností ale s využitím zákonných možností (napr. pri realizácii výnimiek pri viacmennej prevádzke MŠ alebo financovaní pozícií asistentov učiteľa).

2. Čiastkový cieľ - Zlepšiť motiváciu, školské výsledky a dochádzku detí v základnom vzdelávaní a zvýšiť počet detí pokračujúcich v ďalšom štúdiu po základnom vzdelávaní

Kvôli chýbajúcim dátam nevieme povedať, koľko žiakov zo SZP ukončuje ZŠ skôr ako v 9. ročníku, resp. koľko žiakov zo SZP má úplné základné vzdelanie.

Základným predpokladom na to, aby sa mohla zlepšiť dochádzka a študijné výsledky detí zo SZP na ZŠ je, aby im školy hlavného prúdu dokázali v čo najväčšej miere poskytovať kvalitné vzdelanie a deti „neprepadávali“ do oddeleného vzdelávania v systéme špeciálneho školstva.¹⁷ Na bežných ZŠ však nie je dostatok odborníkov z profesií, ktoré majú napr. podľa odborníkov v národných projektoch realizovaných MPC pomôcť deťom zo SZP prekonať špecifické bariéry¹⁸ a financovanie vzdelávania

¹⁷ Oddeleným vzdelávaním myslíme vzdelávanie detí diagnostikovaných ako deti so ŠVVP mimo hlavného prúdu vzdelávania v plnom rozsahu (narozdiel od poskytovania doplnkovej podpory popri vyučovaní ale v časti vyučovania).

¹⁸ Pri celkovom počte 2177 základných škôl v škol. roku 2012/13 (Správa o stave školstva 2013), pôsobilo na ZŠ podľa údajov CVTI SR iba 112 školských psychológov, a 456 špeciálnych pedagógov. Sociálni pedagógovia

detí zo SZP sa napriek deklarovaným záväzkom nezmenilo natoľko, aby školy mali aktívny záujem poskytovať deťom zo SZP kvalitné vzdelanie.¹⁹

V oblastiach s vysokou koncentráciou MRK je častý kapacitný problém riešený viaczmennou prevádzkou, ktorá predstavuje výrazné zhoršenie podmienok na vzdelávanie. Na kritickú situáciu v týchto ZŠ²⁰ zareagovalo ministerstvo školstva výstavbou modulových škôl (MŠVVŠ 2014:2).

Zástupcovia MVO v teréne nemajú na toto opatrenie jednotný názor. Síce rieši kapacitné problémy, zároveň však hrozí odsúvanie rómskych detí z doteraz etnicky zmiešaných škôl do čisto rómskych škôl na periférii obcí.

Na zlepšenie situácie v oblasti vzdelávania detí z MRK na úrovni ZŠ je zameraný národný projekt realizovaný MPC pod názvom „Vzdelávanie pedagogických zamestnancov k inklúzii MRK“ (tzv. MRK1), ktorý má za cieľ vytvoriť celodenný výchovný systém na participujúcich ZŠ a vzdelávať pedagógov k inklúzii MRK. Z projektu neboli v čase prípravy hodnotenia zverejnené informácie o dosiahnutých výsledkoch.

3. Čiastkový cieľ - Zlepšiť výsledky vyučovacieho procesu na stredných školách

Zaškolenosť žiakov zo SZP na stredných školách sa nesleduje. Diskusia o predĺžení povinnej školskej dochádzky zatiaľ otvorená nebola a analýza o prínose existujúcich stredných škôl pre vzdelávanie žiakov zo SZP nie je vypracovaná. Z fondov EÚ sa v rámci operačného programu Vzdelávanie realizuje 15 projektov zameraných na podporu elokovaných pracovísk stredných odborných škôl (Agentúra MŠVVŠ SR pre štrukturálne fondy 2013).

Štátny systém sociálnej podpory stredoškolského vzdelávania funguje rovnako ako po minulé roky. Priemerná výška štátneho stredoškolského štipendia dosiahla podľa údajov CVTI SR v roku 2013 hodnotu 34,50 EUR (od 22,61 do 45,21 EUR/mesačne v závislosti na priemernom prospechu v predchádzajúcom polroku školského vyučovania a výške životného minima nezaopatreného dieťaťa). Keďže neexistuje analýza efektivity tohto nástroja, nemožno povedať, do akej miery je štipendium postačujúce na pokrytie výdavkov súvisiacich so stredoškolským vzdelávaním.

Zo štatistických údajov ÚSVRK a medzinárodnej organizácie Rómsky vzdelávací fond, ktorých štipendijné programy sú zamerané špecificky na rómskych študentov, je zrejmé, že dopyt po štipendiách prevyšuje ponuku. V rokoch 2011-2013 sa z dôvodu obmedzených kapacít donorov nepodarilo podporiť v priemere takmer jednu tretinu žiadateľov spĺňajúcich kritéria.

a logopédi nepracovali na základných školách vôbec. Vďaka národnému projektu MRK 1 sa výraznejšie zvýšil iba počet asistentov učiteľa z 836 (2011) na 1131 (2013).

¹⁹ V školskom roku 2013/14 dostávajú školy na vzdelávanie žiakov zo SZP príspevok vo výške 102,50 EUR, v školskom roku 2012/13 to bola suma 100 EUR.

²⁰ Dvojzmenné vyučovanie sa uskutočňuje v 169 triedach pre 3257 žiakov, z toho je 656 žiakov 2. stupňa (Správa o stave školstva 2013).

4. Čiastkový cieľ - Zlepšiť starostlivosť o pedagogických a odborných zamestnancov

V rámci národného projektu „Profesijný a kariérny rast pedagogických zamestnancov“ Metodicko-pedagogické centrum dokončuje model profesijných štandardov pedagogických a odborných zamestnancov. Boli vypracované a realizujú sa aj viaceré programy kontinuálneho vzdelávania zamerané na deti zo SZP.²¹ Slovenská komora učiteľov (2014) upozornila, že kvalita vzdelávacích programov je nízka.

Pedagógovia, ktorí pracujú so žiakmi zo SZP alebo so zdravotným znevýhodnením, nemajú nárok na špeciálnu finančnú zvýhodnenie. Učitelia majú podľa Zákona 553/2003 Z.z. nárok na príplatok za prácu s týmito žiakmi iba v prípade, ak ich je v triede aspoň 30% a zároveň v triede nepôsobí asistent učiteľa.

Údaj o tom, koľko pedagogických a odborných zamestnancov ovláda rómsky jazyk a či sa ich počet za sledované obdobie zvýšil, nie je dostupný.

5. Čiastkový cieľ - Uplatnenie práva na vzdelávanie v materinskom jazyku a podpora rozvoja identity

Ako sa uvádza v texte Stratégie, pre výučbu rómskeho jazyka ako cudzieho jazyka boli vypracované obsahové štandardy (ŠPÚ 2001:1-3) a ŠPÚ zverejnil niekoľko učebných textov (ŠPÚ 2014). Rómcina sa však na Slovensku dá ako cudzí jazyk študovať stále iba na niekoľkých stredných školách v Košiciach a súkromnom gymnáziu v Kremnici.

Pre plnohodnotnú výučbu v rómskom jazyku neexistuje dostatok pedagogickej literatúry a rovnako na Slovensku nie je dostatok učiteľov ovládajúcich rómsky jazyk. Štátna skúška z rómciny sa na našich vysokých školách získať nedá.

Jeden z oslovených expertov tiež zdôraznil, že Rómovia vo veľkej miere o štúdium v rómskom jazyku záujem nemajú. Na túto tému neexistujú spoľahlivé údaje a možnosť a žiadateľnosť širšieho uplatnenia rómskeho jazyka vo vzdelávaní je aj predmetom širších odborných aj ideologických diskusií.

6. Čiastkový cieľ - Riešiť problematiku otázok výchovy a vzdelávania v špeciálnych školách a školských zariadeniach vrátane školského poradenstva a prevencie

Doterajšiu absenciu riešení v oblasti nadmerného zastúpenia detí zo SZP v špeciálnom školstve odzrkadľujú štatistické údaje. Aj napriek tomu, že počet školopovinných detí sa od roku 2011 znížil,

²¹ Informácie o Národnom projekte ESF Profesijný a kariérny rast pedagogických zamestnancov. Dostupné na: http://www.mpc-edu.sk/library/files/publicitaPKR/informacie_o_projekte.pdf, Aktivita 4.2.4.

podiel žiakov navštevujúcich ŠZŠ a špeciálne triedy zostáva takmer rovnaký a podiel žiakov zo SZP zapísaných na ŠZŠ sa dokonca zvyšuje.²²

Štát nedisponuje informáciou o počte žiakov zo SZP vzdelávajúcich sa v špeciálnych triedach. Údaje o počtoch žiakov, ktorí prestúpili zo systému špeciálneho školstva do hlavného vzdelávacieho prúdu, sa nezberajú, s vysokou pravdepodobnosťou aj preto, že pohyb týmto smerom je minimálny.

Opatrenia súvisiace so vzdelávaním v špeciálnom školstve boli v Stratégii (resp. v Akčnom pláne Dekády) zamerané na obsah, formu a kontrolu diagnostiky. MŠVVŠ vydalo metodické usmernenie pre Centrá pedagogicko psychologického poradenstva a prevencie (MŠVVŠ 2013) avšak nerealizovalo do času prípravy hodnotenia ďalšie zmieňované kroky.

Zmeny nenastali ani v práci Štátnej školskej inšpekcie (ŠŠI), ktorá sa vo svojej inšpekčnej činnosti nevenovala vo významnejšej miere kontrole dodržiavania postupov pri prijímaní žiakov do špeciálnych základných škôl (ŠZŠ). Podľa správ ŠŠI sa nezvýšil počet kontrolovaných ŠZŠ a nezmenila sa ani metodika inšpekčnej činnosti.

Pracovníci MŠVVŠ SR uviedli, že informačné kampane ohľadom zaradovania detí do ŠZŠ nebudú účinné, pokiaľ bežné ZŠ nebudú mať záujem, resp. nebudú vedieť ako žiakov zo SZP vzdelávať a na školách udržať.

Vyhodnotenie indikátorov

Vyhodnotenie jednotlivých cieľov, resp. opatrení Stratégie je značne limitované nedostupnosťou dát, nie vždy vhodne nastavenými indikátormi a častokrát chýbajúcimi cieľovými hodnotami. Merateľné cieľové hodnoty boli čiastočne určené iba pre Čiastkový cieľ 1 (predškolské vzdelávanie), Čiastkový cieľ 2 (základné vzdelávanie) a Čiastkový cieľ 6 (špeciálne vzdelávanie).

Veľká časť údajov o deťoch zo SZP, ktoré mali zhromažďovať najmä bývalý Ústav informácií a prognóz v školstve (dnes Centrum vedecko-technických informácií SR) a Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny (UPSVAR), nie je dostupná.

Východiskové hodnoty boli stanovované iba pre niektoré čiastkové ciele, a to na základe Regionálneho prieskumu o marginalizovaných Rómoch (2011), ktorý sa odvtedy neopakoval, resp. mali byť zistené z rezortného informačného systému (MŠVVŠ SR), ktorý v čase prípravy tohto hodnotenia nebol podľa predstaviteľov ministerstva spustený.

Dopad

Hodnotenie dopadu (ako aj efektívne nastavovanie budúcich politík) výrazne sťažuje nedostatok údajov o deťoch/žiakoch zo SZP na všetkých úrovniach vzdelávania.

²² Podľa údajov CVTI SR sa celkový počet školopovinných žiakov od škol. r. 2011/12 znížil zo 434 tis. na 427 tis v škol. r. 2013/14. Podiel žiakov ŠZŠ a špeciálnych tried na celkovom počte žiakov narástol z 8,27% na 8,42% a podiel žiakov zo SZP na celkovom počte žiakov ŠZŠ sa zvýšil z 28,8% na 30,4%.

Na základe dostupných údajov možno povedať, že sa napriek realizácii viacerých národných projektov nezačali systémové zmeny potrebné na všetkých stupňoch vzdelávania pre odstraňovanie rozdielov vo vzdelanostnej úrovni Rómov a ostatnej populácie.

Predstavitelia samospráv vnímajú národné projekty MRK1 a MRK2 pozitívne. Zároveň však platí, že realizácia projektov prispieva k napĺňaniu cieľov Stratégie iba vo veľmi obmedzenej miere.

Zástupcovia terénnych MVO tvrdia, že situácia v oblasti vzdelávania sa dramaticky zhoršuje, pretože v porovnaní s minulosťou vstupujú deti do vzdelávacieho procesu pripravené oveľa horšie a frustrácia pedagogického personálu sa prehĺbuje. Čiastočne sa zlepšili infraštruktúrne podmienky, ale posun v kvalite výchovno-vzdelávacieho procesu nebadáť.

Zaškolenosť detí zo SZP v materských školách (MŠ) zostáva oproti majoritnej populácii na nízkej úrovni a za posledné dva roky sa výraznejšie nezmenila.

Neexistuje systém, ktorý by umožňoval sledovať vývoj, identifikovať príčiny a prijať opatrenia potrebné na predchádzanie predčasného ukončovania školskej dochádzky žiakov zo SZP.

Podľa zástupcov samospráv situáciu v motivácii žiakov zo SZP značne komplikuje fakt, že dosiahnutie určitej vzdelanostnej úrovne vôbec nezaručuje prácu.

Ministerstvo školstva nerieši problém segregácie a nevytvára podmienky potrebné pre systematické zavádzanie inkluzívneho vzdelávania do praxe.

Udržateľnosť

Vzhľadom na obmedzené a presne neidentifikovateľné dopady Stratégie na cieľové skupiny nie je zmysluplné vyhodnocovať očakávanú udržateľnosť.

Zamestnanosť

Globálny cieľ Stratégie v oblasti zamestnanosti je definovaný ako:

1. Zlepšiť prístup k pracovným príležitostiam s osobitným dôrazom na nediskriminačný prístup na pracovný trh, ako aj aktívne politiky a programy zamerané na trh práce, vzdelávanie a odbornú prípravu dospelých a podporu samostatnej zárobkovej činnosti.
2. Znížiť rozdiel v zamestnanosti medzi Rómami a väčšinovou populáciou.
3. Znížiť podiel nezamestnanosti Rómov o 50 %, keď vychádzame zo zisťovania UNDP v 2010, kedy bola miera nezamestnanosti rómskych mužov 72 % a žien 75 %.

Za účelom naplnenia globálneho cieľa sú identifikované štyri čiastkové ciele:

1. Podporovať zvyšovanie zamestnatel'nosti príslušníkov rómskych komunít prostredníctvom:
 - 1.1. zavedenia preventívnych opatrení zameraných na predchádzanie nezamestnanosti;
 - 1.2. podpory zvyšovania vzdelanostnej úrovne a kvalifikačnej úrovne uchádzačov o zamestnanie z rómskych komunít;
 - 1.3. zosúladenia sekundárneho vzdelávania s požiadavkami trhu práce.
2. Podporovať zvyšovanie zamestnanosti príslušníkov rómskych komunít prostredníctvom:
 - 2.1. realizácie aktívnych opatrení na trhu práce a projektov a programov zameraných na podporu zvyšovania zamestnanosti;
 - 2.2. zabezpečenia revízie zákona o pomoci v hmotnej núdzi tak, aby podporoval prechod znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie z evidencie úradov práce na trh práce pomocou súbehu príjmu zo zamestnania a poberaním dávky v hmotnej núdzi;
 - 2.3. prehodnotenia možnosti zavedenia povinnosti pre zamestnávateľa, zamestnávať znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie v prípade, že zamestnávateľ zamestnáva viac ako 20 zamestnancov;
 - 2.4. podporovania, vytvárania a udržiavania pracovných miest v sociálnych podnikoch, ktorých zriaďovateľom je obec;
 - 2.5. zabezpečenia revízie zákona o verejnom obstarávaní tak, aby podporoval sociálny aspekt;
 - 2.6. podporovania, vytvárania a udržiavania pracovných miest v poľnohospodárstve a lesnom hospodárstve;
 - 2.7. podporovania malých a stredných podnikov, aby mali motiváciu zamestnávať Rómov prostredníctvom dotácií
3. Zlepšiť vzťah príslušníkov rómskych komunít s úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny a inými inštitúciami prostredníctvom skvalitnenia a rozšírenia poradenstva aj zvýšením počtu zamestnancov.
4. Podpora sociálnej integrácie aj prostredníctvom podpory terénnej sociálnej práce a činnosti komunitných centier v obciach s vysokým podielom príslušníkov marginalizovaných rómskych komunít ako priestoru pre poradenstvo, vzdelávanie a voľnočasové aktivity.

Relevantnosť

Téma zamestnanosti patrí v súvislosti s MRK medzi najviac rezonujúce témy tak medzi ľuďmi v prostredí MRK ako i majoritou.

Na základe realizovaných rozhovorov s predstaviteľmi MVO aktívnych v oblasti zamestnanosti je možné tvrdiť, že ciele Stratégie sú definované všeobecne a je ťažké s nimi nesúhlasiť.

Štruktúra akčného plánu v oblasti zamestnanosti sa tiež odlišuje od akčných plánov v ďalších oblastiach Stratégie.

Viacero aktivít uvedených v akčnom pláne je neaktuálnych a nenadväzuje na aktuálne priority MPSVaR SR. V prípade, ak má byť zabezpečená udržateľnosť Stratégie v oblasti zamestnanosti, je potrebné Akčné plány aktualizovať a jednotlivé aktivity preformulovať. Rovnako je potrebné uviesť indikátory, ktorých napĺňanie je možné sledovať.

Rozpor je aj medzi čiastkovými cieľmi definovanými v Stratégii a čiastkovými cieľmi definovanými v Akčných plánoch. Akčné plány nekopírujú štruktúru čiastkových cieľov uvedených v Stratégii, vzniká tak ešte väčšie rozpätie cieľov, ktoré by mali byť monitorované a dosiahnuté. Vďaka tomuto nesúladu vznikajú aj metodologické ťažkosti pri realizácii hodnotenia.

Od prijatia Stratégie bolo predstavené Programové vyhlásenie vlády Róberta Fica ako i programový dokument splnomocnenca vlády pre rómske komunity Správna cesta (Rómska reforma). Bola prijatá novela Zákona 5/2004 Z.z. o službách zamestnanosti, Zákona 448/2008 Z. z. o sociálnych službách, Zákona 417/2013 Z.z. o pomoci v hmotnej núdzi a Zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení.

Boli vypracované i strategické a vykonávacie dokumenty zamerané na čerpanie finančnej pomoci ES v období 2014-2020. Bol prijatý Národný program reforiem 2011-2014, ktorý je každoročne odpočítovaný. V roku 2013 MPSVaR začalo pracovať na programe Národnej stratégie zamestnanosti do roku 2020 a začiatkom roka 2014 bol vládou SR schválený a na EK predložený Národný implementačný program Záruky pre mladých ľudí s SR.

V takmer každom z uvedených dokumentov a legislatívnych úprav sa objavujú ciele zamerané na zvyšovanie zamestnanosti, znižovanie dlhodobej nezamestnanosti, prepájanie vzdelávacieho systému s trhom práce alebo skvalitňovania v poskytovaní verejných služieb zamestnanosti. Ciele viacerých z prijatých dokumentov podporujú ciele Stratégie, v žiadnom z nich okrem dokumentov zameraných na využívanie finančnej pomoci ES v období 2014-2020 však nebola identifikovaná explicitná previazanosť so Stratégiou.

Účinnosť

Doterajšie skúsenosti s realizáciou akčných plánov Stratégie však nepriniesli riešenia a opatrenia, na základe ktorých by bola dosiahnutá akákoľvek viditeľná zmena. Ciele Stratégie sa sústreďujú na množstvo dôležitých oblastí, žiadna z nich však nie je rozpracovaná do potrebných detailov a zodpovedné orgány doposiaľ nerealizovali aktivity, ktoré by viedli ku systematickému dosahovaniu stanovených cieľov.

Napriek závažnosti témy a obsažnosti cieľov, od prijatia Stratégie neboli na lokálnej úrovni zaznamenané žiadne pozitívne zmeny, vrátane vplyvov aktivít na zvýšenie zamestnanosti. Experti aktívni na lokálnej úrovni uvádzajú skôr opačný trend, podľa ich výpovedí sa podmienky pre vstup ľudí z prostredia MRK na otvorený trh zhoršujú a znižuje sa počet opatrení APTP, do ktorých majú ľudia z prostredia MRK reálnu šanca sa zapojiť.

Od prijatia Stratégie do času prípravy tohto hodnotenia registrovaná nezamestnanosť podľa ÚPSVAR klesla o 0,4 p.b. (13,69% január 2013 oproti 13,28% marec 2014) avšak absolútny počet ľudí, ktorí sú nezamestnaní viac ako 12 mesiacov stúpol zo 191 750 (január 2012) na 214 350 (marec 2014).

Novela Zákona č. 5/2004 Z.z. o službách zamestnanosti platná od 1.5.2013 zaviedla nové pravidlá pre prístup ku jednotlivým opatreniam aktívnej politiky trhu práce (napr. zrušila obligatornosť opatrení APTP a zaviedla inštitút Regionálnych výborov zamestnanosti; zmenili sa pravidlá pre prístup ku rekvalifikáciám; zmenili sa podmienky pre využívanie príspevku zameraného na podporu SZČO), čím sa možnosti ľudí z prostredia MRK pre využívanie opatrení APTP ešte viac obmedzili. V dôvodovej správe novely zákona bolo uvedené, že jeden z hlavných cieľov novely je zvýšiť kvalitu a individualizovaný prístup v poskytovaní verejných služieb zamestnanosti. Na základe individuálnych výpovedí ľudí z terénu, napĺňanie tohto cieľa ešte nebolo zaregistrované. Doposiaľ neexistuje žiadne hodnotenie dopadov predmetnej novely na ľudí z prostredia MRK.

Novela Zákona č. 417/2013 Z.z. o pomoci v hmotnej núdzi účinná od 1.1.2014 priniesla najvýraznejšie zmeny v oblasti zamestnanosti, pretože predstavila povinnosť odpracovať dávku v hmotnej núdzi. Mnohé praktické otázky zostali nedoriešené (bezpečnosť pri práci, sankcionovanie jednotlivca verzus domácnosti, ľudsko-právne aspekty, prepojenie opatrenia s opatreniami APTP atď.). Hodnotenie aktivačných prác z roku 2013 (Kureková et al. 2013) konštatovalo, že aj bez rozšírenia účasti na aktivačných prácach dopyt nezamestnaných po zaradení do programu aktivačných prác alebo menších obecných služieb a následnom uplatnení nároku na aktivačný príspevok vo výške 63,07 EUR mesačne zásadne prevyšuje existujúcu ponuku.

Schválená novela však nemôže byť vnímaná ako opatrenie zamerané na napĺňanie čiastkového cieľa 2 Stratégie nakoľko súbeh príjmu zo zamestnania s poberaním dávky v hmotnej núdzi nerieši ani okrajovo.

Novela zákona 448/2008 Z. z. o sociálnych službách platná od 1.1.2014 zaviedla nové druhy sociálnych služieb (napr. komunitné centrum, terénna práca krízovej intervencie, podpora samostatného života) a umožnila realizáciu služieb zameraných na pomoc pri pracovnom uplatnení a pracovnú terapiu. Vzhľadom na krátke obdobie medzi platnosťou uvedeného zákona a hodnotením Stratégie nie je možné zistiť do akej miery je rozšírenie portfólia možných sociálnych služieb využívané organizáciami poskytujúcimi sociálne služby v prostredí MRK. Z dlhodobého pohľadu, v prípade ak bude na realizáciu zákona zabezpečené dostatočné finančné krytie, by novela

zákona mohla mať pozitívny vplyv na napĺňanie cieľov zameraných na posilnenie neverejných poskytovateľov služieb zamestnanosti a rozšírenie siete komunitných centier.

Aj v tejto oblasti majú uvádzané indikátory viacero problémov – nejasné definície, chýbajúce vstupné (baseline) údaje a reálnu nedostupnosť potrebných údajov.

Viacere aktivity mali byť financované z prostriedkov národného projektu s pracovným názvom EURoma, ktorý v čase schvaľovania akčných plánov pripravil Fond sociálneho rozvoja (FSR) ale od jeho realizácie sa v marci 2012 upustilo na základe pripomienok ÚSVRK a MPSVR SR. Viacere aktivity potom zostali bez finančného krytia.

Dôležitým zdrojom pre financovanie viacerých aktivít Stratégie mali byť prostriedky ESF alokované na realizáciu tzv. komplexného prístupu, tie však neboli v čase hodnotenia Stratégie vo významnom percente čerpané a napriek rýchlo sa skracujúcemu oprávnenému obdobiu pre čerpanie finančných zdrojov programového obdobia 2007-2013 nebolo jasné ako budú tieto prostriedky využité.

Dopad

Na základe realizovaných rozhovorov nebolo možné identifikovať pozitívny dopad existencie Stratégie na situáciu ľudí z MRK v oblasti zamestnanosti.

Novela zákona 448/2008 Z. z. o sociálnych službách platná od 1.1.2014 by mohla mať pozitívny vplyv na napĺňanie cieľov zameraných na posilnenie neverejných poskytovateľov služieb zamestnanosti a rozšírenie siete komunitných centier, ak bude na realizáciu zákona zabezpečené dostatočné finančné krytie.

Pozitívny dopad na zníženie počtu dlhodobo nezamestnaných môže mať novela Zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení platná od 1.11.2013. Priniesla tzv. odvodovú úľavu v sociálnom poistení v prípade zamestnávania ľudí, ktorí boli aspoň 12 mesiacov evidovaní v evidencii uchádzačov o zamestnanie. Opatrenie je zaujímavé z pohľadu odvodového zaťaženia zamestnávateľov, nie je však podporené žiadnymi doplnkovými službami zameranými na podporu zamestnanca vďaka čomu je možné predpokladať, že ľudí z prostredia MRK sa opatrenie nedotkne. V čase prípravy tohto hodnotenia Stratégie neboli dostupné údaje o dopade tohto opatrenia na zamestnanosť v MRK.

Jediná oblasť, kde existencia Stratégie zohrala zásadný vplyv je programovanie finančnej pomoci EÚ pre obdobie 2014-2020.

Udržateľnosť

Vzhľadom na nemožnosť jasne identifikovať dopady Stratégie nie je možné odhadnúť prípadnú udržateľnosť prínosov pre cieľovú skupinu.

Zdravie

V oblasti zdravia obsahuje globálny cieľ dve základné línie:

1. Podporiť prístup k zdravotnej starostlivosti a verejnému zdraviu, vrátane preventívnej zdravotnej starostlivosti a zdravotníckej osvetu.
2. Znížiť rozdiel v zdravotnom stave medzi Rómami a väčšinovou populáciou.

Na uvedený globálny cieľ nadväzuje osem čiastkových cieľov, ktoré môžeme zhrnúť nasledovne:

1. Zlepšenie hygieny v osadách a mestských koncentráciách vrátane odvozu tuhého odpadu a deratizácie.
2. Identifikácia rizikovosti bývania na starých enviromentálnych záťažoch a prípadné presídlenie ohrozených obyvateľov.
3. Zabezpečenie dostupnosti kvalitnej pitnej vody.
4. Odstraňovanie prekážok dostupnosti zdravotnej starostlivosti vrátane dentálnej a zlepšenie komunikácie medzi MRK a zdravotníckymi pracovníkmi.
5. Znížiť výskyt infekčných ochorení zvýšením osvetu a zaočkovanosti.
6. Zlepšenie v rôznych aspektoch reprodukčného zdravia.
7. Osveta ohľadom drogových závislostí a iných socio-patogénnych javov.
8. Funkčná sieť komunitných pracovníkov v oblasti zdravia.

Relevantnosť

O zdravotnom stave Rómov na Slovensku existuje minimum kvalitných vierohodných údajov. Ciele Stratégie nadväzujú na dôslednú analýzu dostupných dokumentov, avšak ide často o materiály, ktoré v dobe prípravy Stratégie boli takmer desať rokov staré²³ a nevychádzali zo žiadnych reprezentatívnych zisťovaní.

Relevantnosť cieľov je čiastočne potvrdená čerstvejšími zisteniami, najmä dátami z Regionálneho prieskumu Rómov realizovaného UNDP, Svetovou bankou a EK v roku 2011 (Mihailov 2012). Regionálny prieskum porovnáva Rómov a Nerómov žijúcich v oblastiach s vyššou hustotou rómskeho obyvateľstva. Prieskum sa však z definície zameriava na subjektívnu percepciu zdravotného stavu a autor analýzy dát v oblasti zdravia upozorňuje, že nenahrádza špecializované medicínske a epidemiologické údaje, ktoré je potrebné zbierať etnicky disagregované (Mihailov 2012, s. 78).

Formulácii takýchto cieľov by teda malo predchádzať nielen jednorazové spolahlivé zistenie stavu - rozdielov v ukazovateľoch v oblasti zdravia medzi MRK a majoritou - ale aj tvorba systému pre priebežné monitorovanie zmysluplných ukazovateľov a vedecká analýza hlavných príčin.

Toto je odrazené v aktivitách obsiahnutých v Akčnom pláne, ktorý je prílohou Stratégie, avšak nie priamo v cieľoch Stratégie.

²³ Analýza zdravotného stavu rómskej populácie sa odvoláva vo veľkej miere napr. na údaje ešte z obdobia pred rokom 1989.

Stratégia má veľký počet podcieľov avšak niektoré ciele uvádzané na rovnakej hierarchickej úrovni pravdepodobne na seba v skutočnosti nadväzujú (napr. prvá časť globálneho cieľa - zlepšenie prístupu k zdravotnej starostlivosti, prevencie a osvetu je podmienkou naplnenia druhej časti - zníženia rozdielov v zdravotnom stave medzi Rómami a väčšinovou populáciou). Pre zvýšenie relevantnosti by mala byť intervenčná logika vyjasnená, aby ciele boli zmysluplné aj monitorovateľné.

Nie všetky formulované čiastkové ciele zodpovedajú zvyčajným požiadavkám na cieľ stratégie, t.j. že by mali popisovať nejakú dosiahnuteľnú zmenu. Viaceré sú de facto pomenovaním aktivít alebo kombináciou cieľov a špecifických aktivít.

Z rozhovorov s predstaviteľmi obcí, terénnymi sociálnymi pracovníkmi a pracovníkmi rómskych a pro-rómskych MVO vyplynulo, že vysoko relevantnou ostáva potreba komunitnej zdravotnej činnosti explicitne pomenovaná v čiastkovom celi 8, ale priamo podmieňujúca aj predchádzajúce tri ciele (5., 6. a 7.).

Ciele v Akčnom pláne, ktorý tvorí prílohu Stratégie a tým pádom aj jej akčný plán, sú formulované jasnejšie a sú vhodnejšie ako strategické ciele. Oproti 8 čiastkovým cieľom Stratégie má Akčný plán 5 cieľov a teda nie sú jednoznačne prepojené.

Prvý cieľ akčného plánu – vytvoriť vhodné systémové a legislatívne nástroje na skvalitnenie sledovania zdravotného stavu príslušníkov a príslušníčok MRK – je vysoko relevantný aj ako čiastkový cieľ Stratégie. Nezodpovedá ale priamo žiadnemu z uvádzaných cieľov.

Druhý cieľ – Znížiť výskyt infekčných ochorení – je jasne formulovaný a opäť nespochybniteľne relevantný aktuálnym potrebám, keďže v odbornej komunite je jednoznačný konsenzus o vysokom výskyte infekčných ochorení súvisiacich s obmedzeným prístupom ku kvalitnej vode a nízkym hygienickým povedomím. Jeho opatrenia potom zodpovedajú čiastkovému cieľu 1 Stratégie (hygiena a tuhý odpad), 3 (voda), 5 (očkovanie).

Účinnosť

Pre hodnotenie účinnosti je vhodné uskutočniť odpočet stavu konkrétnych indikátorov (ukazovateľov), ktoré sú priradené k formulovaným cieľom.

V tomto však narážame aj v oblasti Zdravia na niekoľkou zásadných problémov z hľadiska nedostatočne definovaných indikátorov.

Navyše, viacero použitých indikátorov (odhliadnuc od ich vhodnosti) vychádza z prieskumu UNDP 2011, ktorý nebol v porovnateľnej podobe opakovaný. V čase prípravy tohto hodnotenia ani neexistovali konkrétne plány na jeho opakovanie. Formulácia indikátorov nám nepomáha odporučiť, kedy by mal byť opakovaný a v akej podobe.

Hlavným problémom u väčšiny nerealizovaných aktivít je podľa monitorovacej správy i respondentov tohto hodnotenia, že sa prestal realizovať Program podpory zdravia znevýhodnených komunít. Čiastočnou náhradou v oblasti aktivít súvisiacich s komunitnými

pracovníkmi v oblasti zdravotnej výchovy je projekt Zdravé komunity, ktorý do vybraných komunít priniesol tzv. asistentov osvetu zdravia.

V Monitorovacej správe sú vykazované ako splnené alebo čiastočne splnené najmä monitorovacie aktivity pokryté novým Atlasom MRK, niektoré aktivity financované z dotačnej schémy ÚSVRK a aktivity v projekte Zdravé komunity, ten sa však dotýkal iba 108 rómskych komunít, čo je zlomok celkového počtu.

U čiastkového cieľa 1 - Zlepšiť a skvalitniť hygienu v osadách a mestských koncentráciách, vytvoriť mechanizmy zberu a likvidácie tuhého komunálneho odpadu a zabezpečiť mechanizmus pre pravidelnú deratizáciu v segregovaných rómskych komunitách je uvedený indikátor Podiel domácností, pri ktorých je frekvencia odvozu komunálneho odpadu aspoň raz za dva týždne a vstupná hodnota z prieskumu UNDP 2011 je 79%. Môžeme si domýšľať, že zámerom tvorcov je, aby cieľová hodnota bola 100% a keďže nie je časovo špecifikovaná, mala by byť naplnená do konca obdobia, pre ktoré platí Stratégia (2020).

Tento cieľ čiastočne korešponduje s Opatrením 2.2 Zlepšiť a skvalitniť hygienu v osadách a mestských koncentráciách v Akčnom pláne. Opatrenie je ďalej rozpracované na štyri aktivity (tri zamerané na monitoring a jednu na deratizáciu). Úlohy týkajúce sa monitoringu sú v monitorovacej správe deklarované ako splnené aktualizáciou Atlasu MRK, úloha súvisiaca so zabezpečením deratizácie vyžadujúca 1,2 milióna EUR ročne bola v rokoch 2012 a 2013 nesplnená.

Pre čiastkový cieľ 2 - Zmonitorovať stav znečistenia a riziko bývania v lokalitách nachádzajúcich sa na starých environmentálnych záťažoch a okamžite riešiť presídlenie v prípade zdravotného rizika pre obyvateľov takýchto lokalít - Stratégia indikátor neuvádza. V Akčnom pláne tento cieľ má ekvivalent v rámci Cieľa 2, kde je čiastočne splnená aktualizáciou Atlasu MRK.

Pre čiastkový cieľ 3 - Zabezpečiť dostupnosť a kvalitu pitnej vody - je indikátor „Zabezpečenie vyhovujúcej kvality pitnej vody, ktorú používajú domácnosti“, pričom ako východiskové hodnoty sú použité subjektívne hodnotenia z prieskumu UNDP o kvalite vody. Podmienkou pre jeho hodnotiteľnosť by bolo opakovanie tohto prieskumu v dostatočnej periodicite. Čiastkový cieľ súvisí aj s čiastkovým cieľom 5 v oblasti bývania, ktorý rieši dobudovanie infraštruktúry.

V Akčnom pláne mu zodpovedá Cieľ 3 s indikátorom Podiel segregovaných a separovaných rómskych osídlení bez prístupu k zdravotne vyhovujúcej vode. Nie je špecifikovaný časový ani numerický cieľ. Pridružené opatrenie obsahuje dve aktivity – jednu monitorovaciu splnenú aktualizáciou Atlasu a druhú na budovanie zdrojov pitnej vody v MRK. Táto bola v Monitorovacej správe deklarovaná ako čiastočne splnená v súvislosti s grantovou schémou. Medzi schválenými projektmi vo výzve z roku 2013 sme identifikovali tri, ktoré v názve spomínali pitnú vodu alebo studne, čo pravdepodobne pokrýva len malý zlomok potrieb.

U čiastkového cieľa 4 - Zabezpečiť dostupnosť využívania služieb zdravotnej starostlivosti, zlepšiť reálnu dostupnosť prostredníctvom odstraňovania prekážok (geografických a finančných), vytvoriť program minimálnej dentálnej starostlivosti a zlepšiť komunikáciu medzi príslušníkmi MRK a zdravotníkmi pracovníkmi pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti s potenciálnym dosahom na

zlepšenie poskytovania zdravotnej starostlivosti v komunitách - sú dva (resp. tri indikátory). Prvý hovorí o podiele domácností, ktoré si nemôžu dovoliť návštevu lekára, pričom baseline údaj je z UNDP prieskumu z roku 2010 (18%).

Druhý indikátor má dve časti – podiel Rómov bývajúcich viac ako 5 km od najbližšieho všeobecného lekára a najbližšej lekárně s baseline údajom z UNDP prieskumu z roku 2011 (19% a 23%).

Takéto prieskumy sa od roku 2011 neopakovali a porovnateľné údaje nie sú z iných zdrojov dostupné.

Zodpovedajúci cieľ v Akčnom pláne dekády, cieľ 4, obsahuje štyri opatrenia s viacerými aktivitami. Prvé opatrenie zamerané na prípravu a realizáciu projektu v oblasti reprodukčného zdravia (prijímanie asistentiek a asistentov pre MRK do nemocníc) sa nenaplnilo kvôli absencii financovania. Druhé opatrenie sa týkalo programu podpory zdravia – išlo o aktivity na vyhodnotenie programu podpory zdravia a jeho rozšírenie, pričom bolo čiastočne splnené v súvislosti so spomínaným projektom Zdravé komunity, ktorý sa realizoval krátkodobo na konci roka 2013 a začiatku 2014 s ambíciou ho rozšíriť diskutovanou v čase prípravy tohto hodnotenia.

U čiastkového cieľa 5 - Znížiť výskyt infekčných ochorení prostredníctvom zvýšenia osvetu a zvýšenia podielu počtu osôb, ktoré sa podrobia preventívnemu očkovaníu, s cieľom znížiť rozdiely medzi príslušníkmi marginalizovaných rómskych komunít a väčšinovej populácie - je indikátor menovaný ako podiel obcí s výskytom určitých infekčných chorôb ale východisková hodnota má byť určená neskôr na základe kombinácie dát od Národného centra zdravotníckych informácií a Atlasu rómskych komunít. Takýto údaj však v monitorovacej správe nie je uvedený a nie je ani dostupný zo zverejnených údajov NCZI.

K cieľu korešponduje Cieľ 2 Akčného plánu Dekády s dvoma opatreniami zameranými na očkovanie a hygienu. V oblasti očkovania deklaruje Monitorovacia správa osvetovú aktivitu nešpecifikovaného rozsahu a nemerateľného dopadu. Uvádza nešpecifikovaný medziročný pokles zaočkovanosti u detí medzi rokmi 2012 a 2013 avšak nie špecificky za deti z MRK. V oblasti hygieny sú v Akčnom pláne aktivity na monitorovanie odpadu, spracovania odpadových vôd a environmentálnych záťaží vykázané ako čiastočne splnené v súvislosti s aktualizáciou Atlasu.

Čiastkový cieľ 6 – ohľadom výchovy k rodičovstvu a reprodukčnému zdraviu - uvádza pomerne nešpecifický ukazovateľ – priemerný vek matky z prostredia MRK pri narodení prvého dieťaťa. Cieľu zodpovedá opatrenie 4.4 v Akčnom pláne Dekády s tromi aktivitami, z ktorých sú čiastočne splnené len tie, ktoré boli zahrnuté v aktivitách projektu Zdravé komunity (a teda iba v časti relevantných osídlení).

K čiastkovému cieľu 7 ohľadom osvetových aktivít a špecializovanej poradenskej činnosti nie je uvádzaný indikátor. Nezodpovedajú mu ani žiadne opatrenia alebo aktivity Akčného plánu.

Posledný čiastkový cieľ číslo 8 je najľahšie odpočítateľný, keďže uvádza počet komunitných pracovníkov zdravotnej výchovy. Zároveň uvádza východiskový údaj z roku 2011 (30 pracovníkov) ale neuvádza konkrétny cieľový údaj. V čase prípravy hodnotenia sa realizoval projekt Zdravé

komunity, ktorý realizovala medzisektorová Platforma na podporu zdravia znevýhodnených skupín²⁴ s účasťou MZ SR. Ku koncu roka 2012 bol počet tzv. asistentov osvedy zdravia v teréne 108 (plus 12 tzv. terénnych koordinátorov). Podľa údajov realizátorov 108 pracovníčok a pracovníkov v období od októbra 2013 pokrylo 108 lokalít s vyše 100 tis. Rómami.

V čase prípravy tohto hodnotenia prebiehali intenzívne diskusie o financovaní ďalšieho pokračovania, príp. rozšírenia projektu hoc v danej chvíli nebolo možné sieť komunitných pracovníkov v oblasti zdravotnej výchovy považovať za stabilnú alebo optimálnu.

Dopad

Keďže nedošlo k naplneniu väčšiny cieľov, je priskoro uvažovať o dlhodobějších dopadoch. Jediné opatrenie, kde by mohol byť dopad merateľný, sú komunitní zdravotní asistenti/asistenti osvedy zdravia.

Ide o opatrenie, ktoré sa priamo ponúka na vyhodnotenie dopadov – keďže je počet asistentov obmedzený, bolo by možné rozhodnúť o obciach, kde budú pôsobiť náhodne a porovnávať výsledky v oblasti zdravia s obcami, kde nepôsobia.

Udržateľnosť

Jediné opatrenia v oblasti zdravia, kde je možné predpokladať, že už priniesli merateľný prínos pre cieľovú skupinu, sú v súvislosti s komunitnými zdravotnými asistentmi/asistentmi osvedy zdravia. V tomto prípade je dôležité analyzovať udržateľnosť aktivít. V čase prípravy hodnotenia práve prebieha diskusia o pokračovaní projektu platformy.

Udržateľnosť je možné hodnotiť aj na úrovni dopadov, avšak nie v tejto fáze naplňania Stratégie.

²⁴ Záujmové združenie právnických osôb – Asociácie pre kultúru, vzdelávanie a komunikáciu (ACEC), ktorá program zdravotných asistentov v MRK iniciovala, Asociácie terénnych zdravotných asistentov (ATZA) a Slovenskej spoločnosti všeobecných lekárov pre dospelých. Pozri www.ppzs.sk.

Bývanie

V oblasti bývania Stratégia obsahuje globálny cieľ „Zlepšiť prístup k bývaniu s osobitným dôrazom na sociálne bývanie a potreba podporovať odstránenie segregácie v bývaní, a plné využitie finančných prostriedkov, ktoré sa nedávno sprístupnili v kontexte Európskeho fondu regionálneho rozvoja. Znížiť rozdiel medzi väčšinou populáciou a Rómami v podiele prístupu k bývaniu a inžinierskym sieťam (ako napr. voda, elektrina a plyn) a znížiť podiel chatrčí a nelegálnych obydľí o 25%.”

Tento globálny cieľ má byť napĺňaný prostredníctvom ôsmich čiastkových cieľov:

1. Odstraňovanie chatrčí a príbytkov nevhodných na bývanie (v zmysle stavebného zákona a uplatnenia minimálnych štandardov na bývanie) v marginalizovaných rómskych komunitách a vytvorenie mechanizmov podpory legálneho bývania pre obyvateľov, ktorých príbytky boli odstránené.
2. Analyzovať možné postupy opravy existujúceho bytového fondu v prípadoch, kedy ide o byty a domy, ktorých technický stav môže ohroziť zdravie, či život obyvateľov. Nájsť možnosti intervencie v prípadoch havarijných stavov, spôsobených prírodnými úkazmi (výchrice, povodne) a požiare.
3. Nájsť možnosti a spôsoby legalizovania, prípadne odstraňovania čiernych stavieb pri zachovaní možnosti ich obyvateľov získať legálne bývanie.
4. Vytvoriť finančné a legislatívne nástroje umožňujúce vysporiadanie pozemkov za účelom výstavby nájomných sociálnych bytov.
5. Zabezpečiť dobudovanie infraštruktúry a vybavenosti segregovaných a separovaných rómskych osídlení na Slovensku.
6. Zabezpečiť poskytovanie finančných prostriedkov na Program rozvoja bývania, prostredníctvom ktorého sú poskytované dotácie na obstaranie bytov bežného, resp. nižšieho štandardu. Preskúmať možnosť použitia fondov EÚ.
7. Rozšíriť systém verejných sociálnych služieb v oblasti bývania a zaviesť program prestupného bývania.
8. Pripraviť legislatívne podmienky poskytovania nároku na príspevok na bývanie tak, aby bol tento v odôvodnených prípadoch vyplácaný priamo správcovi bytu, alebo inému poskytovateľovi služieb spojených s bývaním a tiež tak, aby mohol byť okruh prijímateľov rozšírený o žiadateľov, ktorí nie sú posudzovaní ako občania v hmotnej núdzi, avšak ich príjem je nižší ako podiel životného minima. Príspevok však bude prísne zacielený na účely platenia poplatkov spojených s bývaním.

Relevantnosť

Ciele v oblasti bývania definované v Stratégii možno považovať za relevantné, pričom podľa odborníkov pokrývajú takmer všetky problémové oblasti spojené s bývaním sociálne vylúčenej rómskej populácie na Slovensku, a zároveň majú potenciál riešiť problémy bývania aj iných marginalizovaných skupín obyvateľstva. Tieto problémy zostávajú už niekoľko rokov nezmenené a boli v minulosti popísané vo viacerých vládnych dokumentoch, napríklad v Dlhodobej koncepcii

bývania pre marginalizované skupiny obyvateľstva a modelu jej financovania z roku 2004.²⁵ Avšak v dôsledku toho, že v oblasti politik bývania marginalizovaných skupín obyvateľstva nedošlo od prijatia koncepcie k žiadnemu výraznejšiemu posunu,²⁶ identifikované problémy pretrvávajú a ich rozsah (počet ľudí a lokalít) a intenzita (miera chudoby) sa zvyšujú.

Nezávislí odborníci a predstavitelia štátnej správy sa však zhodujú, že aby bolo možné efektívne naplniť zadefinovanie ciele, bolo by vhodné doplniť Stratégiu o aktivity vedúce k zhodnoteniu existujúceho stavu obydľí (najmä technického stavu), bez čoho nie je možné plánovať intervencie v oblasti legalizácie „čiernych“ stavieb a opráv existujúcich obydľí (legálnych či nelegálnych). Výsledky mapovania rómskych komunít z roku 2013 zverejnené v Atlase takéto údaje neposkytujú.

Zástupcovia mimovládnych organizácií, ktoré sa venujú aj problémom bývania v marginalizovaných rómskych komunitách, tiež upozorňujú, že Stratégia nevenuje žiadnu pozornosť alternatívnym prístupom k súčasnému prístupu založenému na verejnom (sociálnom) bývaní, ktorými môžu byť rôzne spôsoby podpory svojpomocnej výstavby.

Programové vyhlásenie vlády Róberta Fica z roku 2012 obsahuje zámery v oblasti výstavby a bývania, ktoré majú presah aj na bývanie marginalizovanej rómskej populácie. Na jednej strane deklaruje záujem zabezpečiť kontinuitu podpory výstavby nájomného (sociálneho) bývania, a to ako pokračovaním verejných investícií, vrátane využívania zdrojov EÚ (verejné nájomné bývanie), ale aj inovatívnym zapojením súkromných finančných zdrojov (súkromné nájomné bývanie) a podpory výstavby technickej vybavenosti v rómskych osadách. Tieto ciele sú v súlade s niektorými čiastkovými cieľmi Stratégie (1 - čiastočne, 5, 6). Na druhej strane avizuje postihy nelegálnej výstavby a zákaz ich dodatočnej legalizácie, čo je v čiastočnom rozpore s čiastkovými cieľmi Stratégie (3), ktorá popri likvidácii nelegálnych obydľí predpokladá aj legalizáciu niektorých nelegálnych príbytkov (kde to umožňuje ich technický stav, a bude možné právne vysporiadanie používania pozemkov). Potreby ani nástroje súvisiace s ostatnými cieľmi Stratégie v oblasti bývania marginalizovanej rómskej populácie nie sú vo vládnom programe reflektované (najmä 2, 3 - legalizácia „čiernych“ stavieb, 4, 7 a 8) napriek tomu, že napĺňanie niektorých z nich vyžaduje

²⁵ Koncepcia bola prijatá uznesením vlády SR č. 63/2005 (19.1.2005), ktoré uložilo členom vlády viacero úloh: ministrom práce, sociálnych vecí a rodiny zadefinovať pracovné a technické štandardy komunitných centier; ministrom výstavby a regionálneho rozvoja vypracovať vzorovú projektovú dokumentáciu pre výstavbu bytov nižšieho štandardu, každoročne vyčleňovať finančné prostriedky na riešenie bývania sociálne vylúčených komunít a navrhnuť spôsob využívania fondov EÚ v období 2007-2013 na riešenie problémov bývania marginalizovaných skupín obyvateľstva; a ministrom pôdohospodárstva koordinovať postup pri vysporiadaní vlastníckych vzťahov k pozemkom, na ktorých sociálne vylúčené komunity žijú.

²⁶ Niektoré úlohy v uznesení boli splnené ale nepriniesli žiaden kvalitatívny posun v riešení problematiky bývania: štandardy komunitných centier boli vypracované (ale nenadväzovala na nich žiadna podpora ich vzniku a prevádzky v rómskych komunitách), pokračovanie v poskytovaní dotácií na výstavbu bytov pre obyvateľov rómskych osídlení, vydanie vzorových projektov a metodického usmerenia pre samosprávy pri využívaní štátnych nástrojov na rozvoj bývania (tieto nástroje samosprávy oceňovali ako užitočné). Iné úlohy, ktoré mohli priniesť posun v tejto problematike, sa za desať rokov efektívne splniť nepodarilo (využívanie EÚ fondov a vysporiadanie pozemkov).

zmeny systémového rozsahu alebo koordináciu rôznych ústredných orgánov štátnej správy, takže na ich dosiahnutie bude potrebná koordinácia na úrovni vlády.

Reforma štátnej politiky vo vzťahu k marginalizovanému rómskemu obyvateľstvu (ďalej len Rómska reforma 2012), ktorej tvorbu avizoval splnomocnenec Peter Pollák od roku 2012, nebola v čase prípravy hodnotenia zverejnená v celom rozsahu. Medzi jej desiatimi piliermi bola prezentovaná jedna téza, ktorá mohla prispieť k napĺňaniu niektorých čiastkových cieľov Stratégie (1, 3, 4) - vytvorenie podmienok k získaniu právneho titulu na používanie pozemku, na ktorom sa nachádza nelegálny príbytok (avšak s hrozbou sankcie - odstránenia obydlija v prípade, ak si jeho obyvatelia pozemok neodkúpia). Piliere reformy však tiež obsahovali tézu o ďalšom obmedzení poskytovania príspevku na bývanie (podmienenosť plnením si zákonných povinností a odobratie príspevku v prípade spáchania priestupku alebo trestného činu), čo je v rozpore s čiastkovým cieľom Stratégie (8), ktorá naopak predpokladala zvýšenie vertikálnej a horizontálnej efektívnosti príspevku na bývanie rozšírením okruhu jeho poberateľov.²⁷ Rozpracovanie týchto tém však nebolo do času prípravy tohto hodnotenia zverejnené. Ostatné čiastkové ciele Stratégie nie sú v reforme reflektované.

Medzi čiastkovými cieľmi Stratégie je aj využívanie fondov EÚ (6). Vláda SR prijala v roku 2012 *Návrh implementačného mechanizmu pilotného prístupu podpory infraštruktúry bývania zo štrukturálnych fondov Európskej únie*, ktorý mal umožniť pilotné využitie prostriedkov Európskeho fondu regionálneho rozvoja (ERDF) z programového obdobia 2007-2013 na výstavbu štandardných nájomných bytov pre marginalizované skupiny obyvateľstva vo vybraných mestách (Uznesenie vlády SR č. 526/2012). V roku 2013 bol tiež novelizovaný zákon č. 150/2013 Z. z. o štátnom fonde rozvoja bývania, ktorý poskytuje výhodné pôžičky na rozvoj bývania, vrátane nájomného (sociálneho) bývania, čím sa umožnilo využitie prostriedky ERDF na rozvoj bývania a tiež sa zaviedli nástroje na podporu vzniku súkromného nájomného (sociálneho) bývania.

Napokon, v rokoch 2013 a 2014 prebiehala príprava programových dokumentov pre využívanie fondov EÚ na roky 2014-2020. Partnerská dohoda medzi SR a Európskou komisiou predpokladá využívanie prostriedkov ESF aj EFRR na zlepšenie prístupu k bývaniu, čím sa má docieľiť lepšie uplatnenie znevýhodnených nezamestnaných na trhu práce a zvýšeniu kvality život v mestách a mestských oblastiach. Návrh Operačného programu Ľudské zdroje (pracovná verzia z mája 2014) predpokladá využitie prostriedkov zo štrukturálnych fondov EÚ na podporu prístupu k bývaniu ľudí ohrozených chudobou a sociálnym vylúčením, vrátane financovania príspevku na bývanie, ktorého zefektívnenie ale nepopisuje (prioritná os Sociálne začleňovanie, investičná priorita 2.1, špecifický cieľ 4), ako aj na podporu prestupného sociálneho bývania, svojpomocnej výstavby bývania, výstavbu technickej vybavenosti v rómskych osadách, a pomoc pri legalizácii pozemkov, na ktorých príslušníci marginalizovaných rómskych komunít žijú. Ciele a výsledky v návrhu Operačného programu Ľudské zdroje sú v súlade s čiastkovými cieľmi Stratégie (1, 3, 4, 5, 6, 7).

²⁷ Lux (2003) hovorí pri skúmaní politiky bývania o vertikálnej efektívnosti, ktorou je miera, do akej je pomoc skutočne poskytovaná tým, ktorí ju potrebujú, a horizontálna efektívnosti, ktorá popisuje to, či sú zo skutočného poskytovania pomoci vylúčené osoby alebo domácnosti, ktoré ju potrebujú.

Účinnosť

Napĺňanie cieľov Stratégie

Globálny cieľ v oblasti bývania obsahuje viacero podcieľov: (i) zlepšiť prístup k bývaniu, (ii) desegregácia, (iii) využívanie prostriedkov z ERDF, (iv) znížiť rozdiel medzi väčšinou populáciu a Rómami v prístupe k bývaniu, (v) znížiť rozdiel medzi väčšinou populáciu a Rómami v prístupe k inžinierskym sieťam, (vi) znížiť podiel chatrčí a nelegálnych obydlí. Z uvedených podcieľov iba posledný má stanovenú cieľovú hodnotu - zníženie podielu chatrčí a nelegálnych obydlí o 25 percent, pravdepodobne do roku 2020 (vzhľadom na časový rámec Stratégie). Ani tento podcieľ však neobsahuje východiskovú hodnotu, ani zdroj dát,²⁸ čo znemožňuje meranie dosiahnutého pokroku. Ostatné podciele obvykle nie sú dostatočne špecifické, ani merateľné, neobsahujú východiskové, ani cieľové hodnoty, a zdroje dát.

Jednotlivé podciele sú operacionalizované v čiastkových cieľoch. Ich plnenie však nie je možné vyhodnotiť, nakoľko čiastkové ciele síce obsahujú indikátory a v niektorých prípadoch aj ich východiskové hodnoty, ale nemajú stanovené cieľové hodnoty, ani termín očakávaného plnenia. V niektorých prípadoch ani nie sú vhodne (relevantne) stanovené, pretože neúsvitvisia so zadaným cieľom.

Ide o čiastkové ciele 1 (odstraňovanie chatrčí a príbytkov nevhodných na bývanie a podpory legálneho bývania) a 3 (*nájdenie spôsobu* legalizácie alebo odstraňovania "čiernych stavieb" pri zachovaní možnosti ich obyvateľov získať legálne bývanie). Tieto dva špecifické ciele predstavujú rôzne fázy cyklu verejných politík - čiastkový cieľ 3 zodpovedá fáze *formulácie verejnej politiky* (nájdenie spôsobu) a čiastkový cieľ fáze *implementácie verejnej politiky* (uskutočnenie). Čiastkovému cieľu 3 nezodpovedá priradený indikátor "počet nelegálnych stavieb využívaných na bývanie", pretože vzhľadom na jeho textové znenie by výstupom malo byť nájdenie možnosti (napríklad vo forme legislatívnej normy, štandardizovaného postupu, manuálu a podobne). Môžeme sa iba dohadovať, či tvorca textu nemal pri formulácii uvedených čiastkových cieľov v umysle rozlíšiť situácie kedy sa neobývatel'né²⁹ bývanie (chatrče a príbytky nevhodné na bývanie) nahradia obývatel'ným a zároveň legálnym bývaním (čiastkový cieľ 1) a kedy sa *zmení právny status*

²⁸ Na Slovensku sa v minulosti uskutočňovali rôzne zbery dát o rómskych osídleniach - napríklad výberové zisťovania Štatistického úradu pre Úrad splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity, kvalitatívne aj kvantitatívne výskumy Svetovej banky alebo UNDP, sociografické mapovania v rokoch 2003/4 a 2013, ktorými výstupmi sú Atlasy rómskych komunít na Slovensku 2004 a 2013 a podobne. Všetky tieto zbery dát však mali odlišné metodiky a nie je možné výsledné dáta vzájomne porovnávať a teda aj vyhodnocovať.

²⁹ „Obývatel'nosť“ je jednou z charakteristík primeraného bývania v zmysle Všeobecného komentára č. 4 Výboru OSN pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva (CESCR) k právu na primeranú úroveň bývania (Odstavec 8), preto v texte používame pojmy „obývatel'né bývanie/obydlie“ a „neobývatel'né bývanie/obydlie“.

existujúceho obývatel'ného a technicky vhodného, avšak nelegálneho bývania na legálne bývanie (čiastkový cieľ 3).

Navyše k zneniu indikátorov priradených k obom vyššie uvedeným čiastkovým cieľom 1 a 3 možno mať výhradu vzhľadom na ciele Stratégie, ktorým je integrácia Rómov. Oba tieto ciele obsahujú dva komplementárne podciele, medzi ktorými však nie je nevyhnutná kauzálna súvislosť: (i) odstraňovanie neobývatel'ných nelegálnych príbytkov a zároveň (ii) podpora (resp. "zachovanie možnosti") získania obývatel'ného legálneho bývania. Stanovené indikátory sa však viažu iba na prvý podcieľ, pretože hovoria o podiele domácností v neobývatel'ných obydlíach alebo počte nelegálnych stavieb, nie však už o počte či podiele domácností, ktoré získajú legálne obývatel'né bývanie, alebo ktorých existujúce bývanie bude legalizované. Vzhľadom na cieľ Stratégie by bolo vhodnejšie formulovať indikátory s ohľadom na rozvojový alebo integračný dopad, teda ako počet/podiel rómskych domácností, ktoré získajú obývatel'né bývanie alebo legálne bývanie. V opačnom prípade sa môže stať, že indikátory budú naznačovať plnenie Stratégie napriek tomu, že v realite sa situácia v bývaní bude zhoršovať (podiel rómskych domácností žijúcich v neobývatel'ných obydlíach alebo počet nelegálnych stavieb využívaných na bývanie sa v dôsledku plnenia podcieľa (i) zníži, ale kvôli nenaplneniu podcieľa (ii) dotknuté osoby zostanú bez bývania).

Napĺňanie čiastkových cieľov

1. Odstraňovanie chatrčí a podpora legálneho bývania

Tento čiastkový cieľ obsahuje zadanú východiskovú hodnotu aj zdroj dát - výberové zisťovanie UNDP z roku 2010, podľa ktorého až 16 percent rómskych domácností v separovaných a segregovaných osídleniach žilo v chatrčiach alebo príbytkoch určených na bývanie. Stratégia stanovuje cieľ podiel takto žijúcich domácností znižovať (avšak nestanovuje cieľové hodnoty vo vytýčených časových horizontoch). Keďže sa od roku 2010 zisťovanie s rovnakou metodikou zberu dát neopakovalo, nie je možné konštatovať ani trend, ktorý by situáciu približoval alebo vzdľaloval od cieľa.

Hlavným nástrojom verejných politík na dosahovanie tohto cieľa zostávajú už od roku 1999 dotácie Ministerstva dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR,³⁰ ktoré obce využívajú na obstarávanie obecných nájomných bytov aj pre Rómov. Prijatie Stratégie neprinieslo žiadne podstatnejšie zmeny v dizajne tohto programu, ktoré by viedli k zvýšeniu motivácie alebo podpory samospráv pri obstarávaní sociálneho bývania pre Rómov.

Vzhľadom na absenciu samostatného vykazovania poskytnutých dotácií na výstavbu nájomných bytov pre obyvateľov marginalizovaných rómskych komunít (pričom predchádzajúce výskumy ukázali, že pre Rómov sa obecné byty stavajú zásadne oddelene a v rámci samostatných projektov – napr. Hojsík 2008), nemôžeme ani konštatovať zvýšenie alebo zníženie intenzity využívania tohto

³⁰ Zákon č. 443/2010 Z.z. o dotáciách na rozvoj bývania a o sociálnom bývaní v znení neskorších predpisov. Pred jeho prijatím smernice a neskôr výnosy Ministerstva výstavby a regionálneho rozvoja SR o poskytovaní dotácií na rozvoj bývania.

programu vo vzťahu k napĺňaniu cieľu Stratégie. Vo všeobecnosti však objem štátnych dotácií na obsaťovanie obecných nájomných bytov po roku 2010 klesal až do roku 2014, kedy sa opäťovne zvýšil.³¹

Od roku 2013 medzi oprávnenými aktivitami, na ktoré je možné poskytnúť dotácie z grantovej schémy Úradu splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity (v rámci dotácií v pôsobnosti Ministerstva vnútra SR) sa nachádza aj svojpomocná výstavba domov. Podľa výzvy bolo možné poskytnúť dotáciu právnickej osobe³² až do výšky 15 tisíc EUR na nákup stavebného materiálu a stavebný dozor, pričom v jednej lokalite bolo možné podporiť maximálne výstavbu troch domov. V rámci tejto výzvy boli podporené projekty na svojpomocnú výstavbu bývania v obciach Veľká Lomnica (tri domy v osade Nový Dvor), Humenné (tri domy v osade Podskalka) a Breznica (tri domy). Svojpomocná výstavba bytov (ako alternatíva k štátom dotovanej výstavbe obecných nájomných bytov) je aj medzi oprávnenými aktivitami vo výzve grantovej schémy Úradu splnomocnenca na rok 2014, jej výsledky však neboli v čase prípravy tejto správy známe.

2. Analýza postupu opráv existujúceho bytového fondu

Tento čiastkový cieľ nemá zadefinovaný indikátor plnenia, cieľovú hodnotu, ani určenú zodpovednosť za jeho dosiahnutie. Na odstraňovanie havarijných stavov obydľí vzniknutých najmä v dôsledku živelných pohrôm, pôsobenia prírodných živlov alebo požiarov poskytuje Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity dotácie už najmenej desať rokov, avšak do dnes na ad hoc báze v rámci grantovej schémy. Systém na podporu opráv existujúceho bytového fondu, ktorého technický stav ohrozuje život alebo zdravie obyvateľov, nebol vytvorený.

3. Legalizácia a odstraňovanie „čiernych stavieb“

Tento čiastkový cieľ obsahuje indikátor, ktorým je počet nelegálnych stavieb využívaných na bývanie, avšak neobsahuje východiskovú a cieľovú hodnotu, ani zdroj dát. Nie je preto možné vyhodnotiť jeho plnenie.

Vzhľadom na to, že legalizácia stavieb (vydanie dodatočného stavebného povolenia) je v zmysle platného stavebného zákona kompetenciou stavebného úradu, ktorým je obecný úrad, je možné, že k legalizácii „čiernych stavieb“ používaných na bývanie Rómami dochádza na miestnej úrovni. Neexistujú o tom však žiadne agregované údaje za celé Slovensko. V prípade, že by k takémuto postupu skutočne dochádzalo, išlo by o iniciatívu konkrétnych samospráv a nie o cieľnú štátnu politiku napĺňania Stratégie. Nebola vyvinutá žiadna iniciatíva, ktorá by viedla k zvýšeniu motivácii alebo podpory samospráv pri legalizácii „čiernych stavieb“.

³¹ Poskytnuté dotácie na obstaranie obecných nájomných bytov predstavovali v roku 2010 29,80 mil. EUR na 2344 bytových jednotiek, v roku 2011 už iba 18,99 mil. EUR na 1589 bytov, v roku 2012 12,12 mil. EUR na 1288 bytov, v roku 2013 16,71 mil. EUR na 1399 bytov a v roku 2014 sa suma zvýšila na 25,17 mil. EUR na 1507 bytov.

³² Oprávnenými žiadateľmi boli okrem obcí, VÚC, rozpočtových a príspevkových organizácií obcí a VÚC aj mimovládne organizácie.

4. Vysporiadanie pozemkov

Tento čiastkový cieľ obsahuje indikátor, ktorým je počet obcí s nevysporiadanými rómskymi osadami, avšak neobsahuje východiskovú a cieľovú hodnotu, ani zdroj dát. Nie je preto možné vyhodnotiť jeho plnenie.

Vysporiadanie pozemkov znamená dohodu o usporiadaní právnych vzťahov medzi používateľom pozemku a jeho vlastníkom (prípadne Slovenským pozemkovým fondom, ktorý spravuje pôdu neznámych vlastníkov), teda prenájom alebo odkúpenie pozemkov jeho používateľom - rómskymi obyvateľmi. Nebola zaznamenaná žiadna iniciatíva na úrovni štátu, ktorá by vytvorila podporné nástroje pre takých používateľov cudzích pozemkov, ktorí nie sú schopní si sami usporiadať právne vzťahy s cieľom ich legálneho využívania. V minulosti boli zaznamenané aktivity niektorých samospráv (napr. Spišský Hrhov, Nitra nad Ipl'om a pod.), ktoré poskytli technickú a/alebo finančnú pomoc pri vysporadúvaní právnych vzťahov k pozemkom, na ktorých stoja obydlia rómskych obyvateľov. Išlo však o individuálna lokálne iniciatívy bez špecifickej podpory štátu. Neexistujú žiadne agregované dáta o takýchto aktivitách a ich výsledkoch za celé Slovensko.

Od roku 2014 sa medzi oprávnenými aktivitami, na ktoré je možné poskytnúť dotácie z grantovej schémy Úradu splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity (v rámci dotácií v pôsobnosti Ministerstva vnútra SR), nachádza aj podpora vysporiadania vlastníckych vzťahov k pozemkom, na ktorých sa nachádzajú obydlia marginalizovaných rómskych komunít. Obce môžu v zmysle výzvy žiadať finančné prostriedky na zameranie a stabilizáciu hranice obvodu pozemkov, zameranie skutočného stavu pozemkov, vypracovanie technických podkladov jednoduchých pozemkových úprav a urbanistické štúdie. Tieto aktivity sú v mnohých prípadoch nevyhnutnými predpokladmi pre následnú úpravu právnych vzťahov medzi používateľom a majiteľom pozemkov. Medzi oprávnenými aktivitami sa však nenachádzajú nástroje na samotné vysporiadanie pozemkov, teda finálna a technická (právna) pomoc pri odkupovaní alebo dlhodobom prenájme pozemkov, ktoré môžu tiež patriť medzi bariéry pre dosahovanie tohto čiastkového cieľa. Výsledky výzvy 2014 neboli v čase prípravy tejto štúdie známe.

5. Dobudovanie infraštruktúry

Tento čiastkový cieľ obsahuje indikátor, ktorým je "podiel marginalizovaných Rómov (prípadne domácností), ktorých domácnosť má prístup k pitnej vode, kanalizácii/septiku a elektrickej energii", avšak neobsahuje východiskovú a cieľovú hodnotu, ani zdroj dát. Nie je preto možné vyhodnotiť jeho plnenie.

Hlavným nástrojom verejných politík na dosahovanie tohto cieľa zostávajú už od roku 2000 dotácie Ministerstva dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR, ktoré obce využívajú na obstarávanie technickej vybavenosti aj pre Rómov.³³ "Výstavba technickej vybavenosti pre zvýšenie socio-

³³ Zákon č. 443/2010 Z.z. o dotáciách na rozvoj bývania a o sociálnom bývaní. Pred jeho prijatím výnosy Ministerstva výstavby a regionálneho rozvoja SR o poskytovaní dotácií na rozvoj bývania.

kultúrnej úrovne rómskej osady” je samostatným dotačným titulom zákona (§5 písm. b)), ktorý stanovuje vyššiu intenzitu štátnej podpory pre takéto projekty (80-percentná dotácia v porovnaní s 50-percentnou dotáciou pre výstavbu technickej vybavenosti mimo rómskych osád), ako aj spôsob výpočtu výšky dotácie, ktorý reflektuje skutočnosť, že rómske osady sa nachádzajú v rôznej vzdialenosti od obcí. Prijatie Stratégie neprinieslo žiadne podstatnejšie zmeny v dizajne tohto programu, ktoré by viedli k zvýšeniu motivácie alebo podpory samospráv pri obstarávaní sociálneho bývania pre Rómov.

Vzhľadom na absenciu samostatného vykazovania poskytnutých dotácií na výstavbu technickej vybavenosti separovaných a segregovaných rómskych osídlení nemôžeme ani konštatovať zvýšenie alebo zníženie intenzity využívania tohto programu vo vzťahu k napĺňaniu cieľu Stratégie. Vo všeobecnosti však objem štátnych dotácií na obstarávanie technickej vybavenosti po roku 2010 klesal a stagnoval, až do roku 2014, kedy sa opätovne zvýšil.³⁴

6. Zabezpečenie financovania Programu rozvoja bývania a preskúmanie možnosti využívania fondov EÚ

Tento čiastkový cieľ obsahuje indikátor, ktorým je počet poskytnutých dotácií na obstaranie nájomných bytov nižšieho štandardu v lokalitách marginalizovaných rómskych komunít. Je uvedená východisková hodnota - 2890 bytov do roku 2010, avšak cieľ neobsahuje cieľovú hodnotu, ani zdroj dát. Nie je preto možné vyhodnotiť jeho plnenie.

Tento čiastkový cieľ navyše nemožno považovať za dostatočne špecifický, nakoľko do programu “Podpora rozvoja bývania” v štátnom rozpočte SR spadajú okrem dotácií na výstavbu bytov nižšieho a bežného štandardu, ktoré sú využívané pre rómsku aj nerómsku cieľovú skupinu bez špecifických alokácií pre každú z nich, aj dotácie na obnovu existujúceho bytového fondu, dotácie na náhradné nájomné byty (určené pre nájomcov reštituovaných bytov, v ktorých sa dereguluje nájomné), príspevky do Štátneho fondu rozvoja bývania, štátne príspevky k hypotekárnym úverom a štátne prémie k stavebnému sporeniu. Iba časť uvedeného programu má významnejší vplyv na sociálnu integráciu Rómov, zvlášť marginalizovaných rómskych komunít - dotácie na výstavbu sociálnych (nájomných) bytov, ktoré môžu byť bežného alebo nižšieho štandardu (a nie iba nižšieho štandardu, ako sa uvádza v definícii indikátora). Podľa tohto by bolo vhodné upraviť indikátor, ktorý by sa skôr mal zamerať na počet obstaraných bytov, než počet poskytnutých dotácií.

Ako bolo uvedené pri vyhodnotení čiastkového cieľa 1, prijatie Stratégie neprinieslo žiadne podstatnejšie zmeny v dizajne tohto programu, ktoré by viedli k zvýšeniu motivácie alebo podpory samospráv pri obstarávaní sociálneho bývania pre Rómov. A tiež vzhľadom na absenciu samostatného vykazovania poskytnutých dotácií na výstavbu nájomných bytov pre obyvateľov

³⁴ Poskytnuté dotácie na obstaranie technickej vybavenosti predstavovali v roku 2010 3,01 mil. EUR 1619 bytovým jednotkám, v roku 2011 už iba 1,18 mil. EUR k 797 bytovým jednotkám, v roku 2012 1,03 mil. EUR k 651 bytovým jednotkám, v roku 2013 1,05 mil. EUR k 770 bytom a v roku 2014 sa suma zvýšila na 1,84 mil. EUR k 943 bytovým jednotkám.

marginalizovaných rómskych komunít nemôžeme ani konštatovať zvýšenie alebo zníženie intenzity využívania tohto programu vo vzťahu k napĺňaniu cieľu Stratégie.

7. Zaviest' program prestupného bývania

Tento čiastkový cieľ obsahuje indikátor, ktorým je počet miest, v ktorých bol realizovaný program prestupného bývania. Je uvedená východisková hodnota - dve, avšak cieľ neobsahuje cieľovú hodnotu, ani zdroj dát. Nie je preto možné vyhodnotiť jeho plnenie.

Nakoľko bývanie v obciach je podľa zákona originálnou kompetenciou miestnych samospráv, štát v súčasnosti nemôže priamo zavádzať takéto programy. Nebola však zaznamenaná ani žiadna iniciatíva štátu, ktorá by motivovala alebo metodicky viedla samosprávy k vytváraniu miestnych systémov prestupného bývania. Neexistuje ani žiadna záväzná definícia pojmu "systém prestupného bývania", podľa ktorej by bolo možné vyhodnocovať, v koľkých obciach sa takýto systém realizuje.

8. Zmena poskytovania príspevku na bývanie

Čiastkový cieľ obsahuje dva podciele, ktoré majú byť dosiahnuté "prípravou legislatívnych podmienok" na (i) vyplácanie príspevku na bývanie priamo správcovi bytu alebo poskytovateľovi služieb spojených s bývaním a (ii) rozšírenie okruhu príjemcov príspevku na bývanie aj "o žiadateľov, ktorí nie sú posudzovaní ako občania v hmotnej núdzi, avšak ich príjem je nižší ako podiel životného minima". Tento čiastkový cieľ nebol splnený.

V čase prijatia Stratégie bol príspevok na bývanie vyplácaný podľa zákona č. 599/2003 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Podľa interpretácie úradov práce, sociálnych vecí a rodiny tento zákon neumožňoval určenie osobitného príjemcu iba na príspevok na bývanie, ale iba na celú vyplácanú dávku v hmotnej núdzi a príspevky. Správcovia alebo majitelia bytov alebo poskytovatelia služieb spojených s bývaním však často nemali záujem vykonávať osobitného príjemcu na celú dávku v hmotnej núdzi. V roku 2013 bol prijatý nový zákon č. 417/2013 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý úpravu osobitného príjemcu v porovnaní s predchádzajúcim zákonom nezmenil a výslovnú možnosť vyplácať príspevok na bývanie priamo správcovi bytu alebo poskytovateľovi služieb spojených s bývaním nezaviedol.

Čo sa týka druhého podcieľa, tento je zadaný zmätočne, nakoľko životné minimum je spoločensky uznanou minimálnou hranicou príjmu fyzickej osoby, pod ktorou nastáva stav jej hmotnej núdze (Zákon č. 601/2003 Z. z.). Osoby v hmotnej núdzi a osoby, ktorých príjem je nižší ako životné minimum, sú teda tou istou skupinou. Problémom je, že nie všetky osoby v hmotnej núdzi (ktorých príjem je nižší ako životné minimum) skutočne majú nárok na dávku v hmotnej núdzi a príspevky k nej, vrátane príspevku na bývanie, a to kvôli spôsobu výpočtu vyplácanej dávky a príspevkov. V tejto veci sa prijatím nového zákona situácia nezmenila a okruh možných prijímateľov príspevku na bývanie sa nerozšíril na osoby, ktorých príjem je nižší ako životné minimum, ale nevzniká im nárok na výplatu dávky v hmotnej núdzi a príspevkov (pretože ich príjem je vyšší, než by bola suma dávky a príspevkov).

Legislatíva

Od prijatia Stratégie boli prijaté alebo navrhnuté niektoré opatrenia, ktoré majú alebo v budúcnosti môžu mať vplyv na napĺňanie niektorých cieľov Stratégie. Tieto opatrenia mali formu legislatívnych noriem, alebo ich návrhov, vládnych materiálov alebo projektov - či už skutočne realizovaných alebo pripravovaných.

V roku 2013 bola prijatá novela zákona, na základe ktorého poskytuje Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR dotácie na rozvoj bývania.³⁵ Tieto dotácie sú hlavným nástrojom verejných politík bývania Rómov, keďže samosprávy ich využívajú na obstaranie obecných nájomných bytov aj pre obyvateľov marginalizovaných rómskych komunít (vo väčšine prípadov obce pre rómskych obyvateľov stavajú nájomné byty nižšieho štandardu v segregovaných lokalitách, oddelene od obecných nájomných bytov určených pre nerómskych obyvateľov). Uvedená novela rozšírila rozsah možných prijímateľov dotácií aj na neziskové organizácie založené s účasťou obce alebo vyššieho územného celku. Rozvoj takýchto neziskových organizácií, ktoré by poskytovali okrem sociálneho bývania aj iné verejno-prospešné služby podporujúce sociálne začleňovanie, môže mať v budúcnosti pozitívny vplyv na sociálnu integráciu Rómov a zlepšovanie ich prístupu k bývaniu.

V roku 2013 bol tiež prijatý nový zákon o Štátnom rozvoji bývania, ktorý tiež poskytuje podporu na rozvoj bývania, v súvislosti s bývaním Rómov hlavne prostredníctvom výhodných úverov na obstarávanie nájomného bývania.³⁶ Zmena umožnila čerpať výhodné úvery právnickým osobám na rozvoj súkromného nájomného bývania, pričom rovnako ako v prípade podpory pre obce a neziskové organizácie, majú takto podporené nájomné byty charakter sociálneho bývania – napr. regulovaná výška nájmu, kritériá oprávnenosti nájomcov a podobne. Táto zmena môže prispieť k zlepšovaniu dostupnosti sociálneho bývania, avšak vzhľadom na obmedzenú vertikálnu³⁷ aj horizontálnu³⁸ efektívnosť sociálneho bývania na Slovensku sa nedá očakávať výraznejší účinok na zlepšovanie prístupu Rómov k bývaniu.

Novely oboch zákonov však neriešia problémy spojené s rezidenčnou segregáciou Rómov, ku ktorej pri doterajšej praxi výstavby obecných nájomných bytov dochádzalo, a boj proti ktorej je zadefinovaný v cieľoch Stratégie. Novely zákonov taktiež neprinášajú nástroje na podporu rozvoja prestupného bývania, ktoré sa nachádza medzi čiastkovými cieľmi Stratégie.

³⁵ Zákon č. 134/2013 Z.z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 443/2010 Z. z. o dotáciách na rozvoj bývania a o sociálnom bývaní a ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 261/2011 Z. z. o poskytovaní dotácií na obstaranie náhradných nájomných bytov.

³⁶ Zákon č. 150/2013 Z.z. o Štátnom fonde rozvoja bývania.

³⁷ Do akej miery nástroje sociálneho bývania pomáhajú práve tým skupinám, ktoré pomoc najviac potrebujú.

³⁸ Do akej miery sú niektoré skupiny, ktoré pomoc potrebujú, z prístupu k sociálnemu bývaniu implicitne alebo explicitne vylúčené, či diskriminované.

Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR pripravuje nový Zákon o územnom plánovaní a výstavbe (stavebný zákon), ktorý má podľa doteraz zverejnených návrhov, po prvý raz obsahovať definíciu urbanistických koncentrácií marginalizovaných skupín obyvateľstva (ich zoznam má schvaľovať vláda SR) a špecifický režim pre takéto územia. Ten má zahŕňať povinnosť obce vymedziť obytné územie pre týchto obyvateľov, rozšírenie vyvlastňovacích dôvodov za účelom zabezpečenia riešenia ich bývania, ako aj odklad povinnosti vysporiadať (legalizovať alebo zbúrať) nepovolené stavby v takýchto koncentráciách. Schválenie návrhu zákona vytvorí podmienky pre napĺňanie cieľov Stratégie, hlavne vďaka legálnemu a urbanistickému zadefinovaniu rómskych osád. Jeho skutočný účinok však bude závisieť od prijatia a realizácie následných programov alebo politík rozvoja týchto území a ochrany a podpory sociálnej integrácie obyvateľov na nich žijúcich.

V roku 2012 prijala vláda SR materiál, v ktorom okrem iného schválila realizáciu programu výstavby obecných nájomných bytov bežného štandardu z prostriedkov ERDF (Návrh implementačného mechanizmu pilotného prístupu podpory infraštruktúry bývania zo štrukturálnych fondov Európskej únie schválený uznesením Vlády SR č. 526/2012). Malo ísť pilotný program, pretože v programovom období 2007-2014 nebolo používanie štrukturálnych fondov EÚ riešenie bývania Rómov plánované.³⁹ Pilotný program predpokladal poskytnutie 7 miliónov EUR z Regionálneho operačného programu (ROP) formou nenávratných finančných príspevkov a ďalších 3 miliónov EUR zo Štátneho fondu rozvoja bývania formou zvýhodnených úverov na projekty výstavby bývania vo vybraných obciach so schválenou lokálnou stratégiou komplexného prístupu na riešenie problémov marginalizovanej rómskej komunity. Program predpokladal, že z alokovanej čiastky sa postaví približne 180 bytov bežného štandardu. Program stanovoval prísne kritériá výberu rómskych nájomníkov, ktoré išli ďaleko nad rámec zákonnej definície oprávnenosti nájomníkov sociálneho bývania (obsahovali napr. dĺžku pracovnoprávneho vzťahu, povinnosť preukázať, že nájomca nemá nedoplatky v zdravotnej a sociálnej poisťovni, riadne plnenie školskej dochádzky detí, limitovaný počet členov domácnosti, správa o rodine od sociálnych pracovníkov, pozitívne hodnotenie zamestnávateľa, bezúhonnosť a pod). Program zároveň stanovoval, že s cieľom podpory sociálnej inklúzie sa nájomné domy musia stavať v širšom centre obcí a v rozptyle, aby nedochádzalo k segregácii a priestorovému vylúčeniu.

Regionálny operačný program výzvu (ROP-4.1b-2013/01) vyhlásil na konci roku 2013 a uzávierka prijímania žiadostí o granty bola v máji 2014. Výsledky hodnotenia predložených projektov, ani ich počet nie je známy vzhľadom na prebiehajúce konanie o žiadostiach. Avšak podľa poznatkov expertov z terénu, nie je medzi samosprávami o túto príležitosť vysoký záujem. To môže byť dané jednak náročnosťou prípravy žiadosti o príspevok z ERDF a krátkou dobou na realizáciu (do 31.10.2015), ale aj stanovenou podmienkou desegregácie. Príkladom môže byť mesto Košice, ktoré chce podľa medializovaných informácií (Macko 2014) stavať byty s podporou z pilotného

³⁹ Podpora bývania marginalizovaných skupín zo štrukturálnych fondov EÚ bola umožnená až na základe aktualizácie článku 7 nariadenia Európskeho Parlamentu a Rady (ES) 1080/2006 (nariadenie Európskeho Parlamentu a Rady (EÚ) 437/2010 z 19.5.2010).

programu na sídlisku Lunik IX, pričom podobné zámery majú údajne aj ďalšie samosprávy. Existuje však riziko, že v prípade výstavby segregovaného bývania nebudú vynaložené výdavky z ERDF uznané ako oprávnené a prijímatelia grantov alebo Slovenská republika bude musieť tieto finančné prostriedky vrátiť.

V prípade, že pilotný program nepostihnú podobné deformácie, bude možné ho hodnotiť pozitívne ako príspevok k napĺňaniu čiastkových cieľov 6 (využívanie fondov EÚ na bývanie Rómov) a 7 (prestupné bývanie), ako aj k dosahovaniu globálneho cieľa Stratégie v oblasti bývania, hlavne vo vzťahu k zlepšovaniu prístupu k bývaniu a desegregácií. Vzhľadom na veľmi prísne kritériá výberu nájomníkov sa však dá očakávať účinok podobných iniciatív iba na istú vrstvu rómskeho obyvateľstva (pravdepodobne na ne nedosiahnu obyvatelia neobývatel'ných obydlií a osoby postihnuté sociálnym vylúčením). Pilotný program má však potenciál udržateľnosti, nakoľko má slúžiť ako vzor pre čerpanie európskych štrukturálnych a investičných fondov v období 2014-2020.

Dopad

Hodnoteniu dopadu Stratégie ako celku na podmienky bývania Rómov bráni najmä nedostatok porovnateľných dát. Vzhľadom na to, že väčšina čiastkových cieľov sa neplní, resp. nie je možné ich plnenie vyhodnotiť, sa dá predpokladať, že Stratégia nemala doteraz výraznejší dopad.

Hlavnými nástrojmi štátnych politík vo vzťahu k bývaniu Rómov zostávajú dotácie Ministerstva dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR na obstarávanie obecných nájomných bytov a technickej vybavenosti, ktoré sa využívajú aj pre potreby príslušníkov marginalizovaných rómskych komunít. Okrem toho, že ministerstvo nevykazuje dotácie poskytnuté na riešenie bývania týchto skupín, od prijatia Stratégie sa neuskutočnili žiadne hodnotenie dopadu týchto politík. Naposledy sa externé hodnotenie programu výstavby obecných nájomných bytov v rómskych osídleniach realizoval v roku 2008. Jeho záverom bolo, že štátne programy prispievajú k zlepšeniu materiálnych podmienok bývania Rómov v zmysle prístupu k obývatel'nému bývaniu a inžinierskym sieťam. Tieto programy však zároveň konzervujú a v niektorých prípadoch dokonca vytvárajú novú rezidenčnú segregáciu Rómov (Hojsík 2008). Získaním legálneho bývania vzniká rómskym rodinám v mnohých prípadoch zároveň nárok na príspevok na bývanie, čím sa zvyšuje ich sociálny príjem; vzhľadom na jeho výšku však príspevok na bývanie nepokrýva celkové skutočné zvýšené náklady spojené s legálnym bývaním. Tieto nástroje však boli zavedené ešte pred prijatím Stratégie a vzhľadom na absenciu dát nie je možné vyhodnotiť, či jej prijatím došlo k intenzívnejšiemu využívaniu dotácií na riešenie bývania Rómov.

Vytvorenie nástrojov podpory na svojpomocnú výstavbu bývania a na vysporiadanie pozemkov z grantovej schémy Úradu splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity môžu mať v budúcnosti pozitívny dopad na bývanie Rómov, ale iba za podmienky, že sa tieto pilotné programy po ich úspešnom testovaní podarí rozšíriť tak, aby mali dopad na významnejší počet príjemcov pomoci.

Podľa nezávislých odborníkov sa dá očakávať aj dopad pripravovaného nového stavebného zákona (v prípade, že bude prijatý). Nie je však možné v súčasnosti odhadnúť, či dopad bude pozitívny alebo negatívny vzhľadom na ciele Stratégie. Návrh nového stavebného zákona totiž predpokladá odstraňovanie nelegálnych stavieb v rómskych osadách, avšak nie je sprevádzaný nástrojmi, ktoré

by obyvateľom takýchto stavieb zaistovali možnosť získania legálneho bývania. Hrozí preto riziko nútených vysťahovaní a vzniku bezdomovectva osôb, ktorých obydlia budú odstránené. Podľa odborníkov, ale aj stanoviska Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (OBSE) by bolo potrebné pred prijatím zákona vypracovať štúdiu očakávaných dopadov novej právnej úpravy na najohrozenejšie skupiny obyvateľstva (ODIHR 2014). Podľa jedného z respondentov sa návrh zákona v súčasnom znení dá hodnotiť ako „premeškaná príležitosť riešiť problém nelegálnych rómskych osád“, pretože v prípade sociálne vylúčených lokalít, ktorých zoznam vyhlási vláda, sa iba predĺžia lehoty na legalizáciu stavieb alebo ich odstránenie, ale nezavádzajú sa nové nástroje na uľahčenie legalizácie stavieb alebo získanie náhradného legálneho bývania pre ich obyvateľov.

Udržateľnosť

Napriek tomu, že väčšinu stanovených špecifických cieľov Stratégie nie je možné vyhodnotiť, resp. ich možno hodnotiť ako nesplnené, existujú predpoklady na čiastočnú účinnosť Stratégie a jej cieľový dopad v budúcnosti.

Stratégia je zadefinovaná ako *ex ante* kondicionalita pre pripravovaný Operačný program Ľudské zdroje, prostredníctvom ktorého sa budú využívať európske štrukturálne a investičné fondy na Slovensku v programovom období 2014-2020.⁴⁰ Operačný program má prispievať k dosahovaniu cieľov definovaných v Stratégií, čím sú vytvorené podmienky pre zabezpečenie potrebných finančných prostriedkov.

Návrh operačného programu obsahuje samostatnú prioritnú os 6 „Technická vybavenosť v obciach s prítomnosťou marginalizovaných rómskych komunít“ a v rámci nej investičnú prioritu 6.1 „technická vybavenosť v obciach s prítomnosťou marginalizovaných rómskych komunít“.⁴¹ Jedným z jej špecifických cieľov (1) má byť „zabezpečiť prístup marginalizovaných rómskych komunít k bývaniu a inžinierskym sieťam“. Na dosahovanie tohto cieľa sa budú môcť využívať prostriedky EFRR na:

- podporu sociálnej mobility a integrácie obyvateľov MRK prostredníctvom prestupného bývania,
- budovanie zdrojov pitnej vody v marginalizovaných rómskych komunitách,
- podporu svojpomocnej výstavby domov v obciach s marginalizovanými rómskymi komunitami,

a prostriedky ESF na:

- vysporiadanie vlastníckych vzťahov k pozemkom s neusporiadaným právnym titulom v obciach so separovanými a segregovanými rómskymi komunitami prostredníctvom programu odbornej technickej asistencie.

⁴⁰ Návrh operačného programu, ktorý pripravila slovenská vláda, nebol v čase prípravy tohto hodnotenia (marec 2014) schválený zo strany Európskej komisie, vychádzali sme z najaktuálnejšej dostupnej verzie.

⁴¹ V období 2007-2013 sa investičné priority označovali ako opatrenia.

Tieto aktivity sú v súlade s cieľmi Stratégie (čiastkové ciele 1, 3, 4, 5, 7). Niektoré z nich už v súčasnosti sú alebo budú pilotne testované prostredníctvom dotačnej schémy Úradu splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity (podpora svojpomocnej výstavby bývania - výzvy na roky 2013 a 2014, vysporiadanie vlastníckych vzťahov k pozemkom - výzva na rok 2014).

Udržateľnosť podpory obstarávania obecných nájomných bytov ako sociálneho bývania a technickej vybavenosti bude závisieť od možností štátnych rozpočtov na nasledujúce roky, politických priorít vlád a výsledkov vyjednávania medzi rezortmi, ale aj v rámci rezortu Ministerstva dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR. Za negatívny vývoj sa bude dať označiť, ak v dôsledku vyčlenenia financií na riešenie problematiky bývania Rómov z EFRR v rámci Operačného programu Ľudské zdroje, dôjde k zníženiu prostriedkov zo štátneho rozpočtu na projekty podpory rozvoja bývania Rómov. Takáto substitúcia by bola v rozpore s pravidlom adicionality (doplňkovosti) a zároveň v rozpore s cieľmi Stratégie (čiastkové ciele 1, 5).

V prípade niektorých čiastkových cieľov (2, 8) nepredpokladáme účinnosť alebo cielený dopad v budúcnosti, nakoľko doteraz neboli prijaté žiadne opatrenia na ich dosahovanie.

Komunikácia

Relevantnosť

Oblasť komunikácie, podobne ako téma finančného začleňovania a nediskriminácie, bola do Stratégie zakomponovaná nad rámec politík, ktoré boli ako hlavné oblasti v snahe o integráciu Rómov zadefinované na úrovni EÚ.

Cieľom iniciatívy integrácie Rómov v oblasti komunikácie je odstraňovať stigmatizáciu rómskeho obyvateľstva jeho cieľným začleňovaním do spoločnosti a osvetou a výchovou majoritnej populácie prispieť k objektívnemu spoznávaniu rómskej populácie a následne aj ich prijatiu.

Cieľ je vysoko relevantný k vnímaným potrebám MRK, keďže problém negatívnych postojov k rómskej menšine na Slovensku je všeobecne považovaný za mimoriadne významný.

Na rozdiel od ostatných tematických častí nebola téma komunikácie v Stratégii rozpracovaná do globálneho a čiastkových cieľov, ale do troch základných „pilierov“:

1. Komunikácia zameraná na odmytizovanie Rómov a osвета
2. Podpora inkluzívnych prístupov, vzdelávanie a expertíza
3. Spoločná pro-integračná platforma

Jednotlivé piliere zadefinoval ÚSVRK v spolupráci s Nadáciou otvorenej spoločnosti, ktorá bola následne poverená vypracovaním Akčného plánu k tejto časti Stratégie. Nadácia otvorenej spoločnosti vytvorila pracovnú skupinu zloženú z expertov na tému komunikácie, ktorá sa pravidelne stretávala. Výsledkom práce expertnej skupiny je Akčný plán, ktorý interviewaná expertka vníma ako kvalitne spracovaný dokument vysoko relevantný vo vzťahu k problémom a potrebám cieľových skupín.

Vzhľadom na neexistujúce finančné krytie a predčasné voľby však Akčný plán prešiel iba interným pripomienkovaním. Medzirezortné pripomienkovanie neprebehlo, a teda nedošlo k schváleniu dokumentu vládou. Nevznikla ani spoločná pro-integračná platforma zložená zo zástupcov ÚSVRK, ministerstiev, územnej samosprávy a MVO.

Medzičasom ÚSVRK v rámci svojej dotačnej schémy za účelom podpory prioritných politík a cieľov Stratégie podporil projekt Nadácie otvorenej spoločnosti - Zmierňovanie stereotypov a predsudkov voči rómskej populácii. Výstupy projektu neboli v čase prípravy tohto hodnotenia známe.

Účinnosť

Nie je možné hodnotiť.

Dopad

Nie je možné hodnotiť.

Udržateľnosť

Podľa expertky bude pre úspešnú implementáciu, želaný dopad a udržateľnosť cieľov zadefinovaných v Akčnom pláne kľúčové, aby relevantní aktéri naďalej považovali tému komunikácie za dôležitú. Hlavnú úlohu v tomto procese by mal zohrať ÚSVRK a realizácia Akčného plánu pre oblasť komunikácie by mala mať dopad na komunikačné štandardy a obsah grantových schém jednotlivých ministerstiev. Nevyhnutná bude tiež spolupráca s mimovládny sektorom a profesijnými organizáciami.

Finančné začlenenie

Globálny cieľ v oblasti finančného začlenenia je: Zlepšiť finančnú gramotnosť, poskytnúť marginalizovaným rómskym komunitám informácie o finančných službách, podporovať základné a pokročilé finančné vzdelávanie a odbornú prípravu marginalizovaných rómskych komunít.

Za účelom naplnenia globálneho cieľa sú identifikované tri čiastkové ciele:

1. Zlepšiť prístup k finančným službám (najmä úspory).
2. Zvýšiť ochranu marginalizovaných rómskych komunít pred činnosťou úžerníkov a nelegálnymi praktikami úverových spoločností prostredníctvom systematickej terénnej práce, vzdelávania v oblasti finančnej gramotnosti a komplexnej revízie trestnej legislatívy a finančných opatrení na ochranu finančného spotrebiteľa.
3. Podporiť rozvoj mikrofinančných programov v marginalizovaných oblastiach s prihliadnutím na podporu mikro, malých a stredných podnikov (MMSP) a samostatne zárobkovo činných osôb. Podporiť rast MMSP prostredníctvom EÚ nástrojov.

Relevantnosť

Témy finančného začlenenia, finančnej gramotnosti a/alebo prístupu ku finančným produktom sú v súvislosti so začleňovaním MRK na Slovenku pomerne novou témou. O ich rozpoznanie sa vo veľkej miere zaslúžili aktivity Svetovej banky realizované na Slovensku v rokoch 2011 a 2012.

Na základe realizovaných rozhovorov je možné tvrdiť, že ciele uvedené v Stratégii sú považované za relevantné a vychádzajúce z potrieb cieľovej skupiny.

V čase prijatia Stratégie neexistoval v oblasti finančného začleňovania akčný plán a neboli identifikované konkrétne aktivity, ktoré by viedli ku naplneniu stanovených cieľov. Hodnotenie relevantnosti definovaných cieľov tak zostáva len na rovine názoru, nakoľko téma finančného začlenenia stále nie je plnohodnotne etablovaná a doposiaľ neboli realizované žiadne konkrétne aktivity zamerané na dosiahnutie stanovených cieľov.

Od prijatia Stratégie Úrad splnomocnenca vlády pre rómske komunity inicioval revíziu akčného plánu, ktorý bol následne v čase hodnotenia v internom pripomienkovom konaní. Ambíciou ÚSVRK je, aby aktuálne pripravovaný akčný plán bol schválený vládou, čím by bola zabezpečená vyššia miera akceptácie stanovených úloh zo strany jednotlivých rezortov.

V snahe získať relevantné informácie potrebné pre vypracovanie kvalitného akčného plánu, v roku 2013 bola medzi priority „Výzvy č. I ÚSVRK 2013 na predkladanie žiadostí o poskytnutie dotácie v pôsobnosti Ministerstva vnútra Slovenskej republiky“ (tzv. grantovej schémy splnomocnenca) zaradená i „Podpora aktivít zameraných na finančnú inklúziu“. Podľa tvrdení oslovených zástupcov ÚSVRK, pri tvorbe akčného plánu boli zohľadňované skúsenosti a informácie získané prostredníctvom realizovaných projektov.

Od prijatia Stratégie nebolo zaznamenané prijatie žiadnych ďalších strategických dokumentov, ktoré by nadväzovali na tému finančného začleňovania.

Účinnosť

Účinnosť Stratégie v oblasti finančného začleňovania nie je možné hodnotiť, nakoľko vzhľadom na absenciu akčného plánu doposiaľ neboli vykonané žiadne aktivity, okrem tých, ktoré sa sústreďovali na prieskumy finančnej gramotnosti v prostredí MRK.

V súvislosti s doterajším napĺňaním Stratégie v oblasti finančného začleňovania došlo k rozšíreniu „Výzvy č. I ÚSVRK 2013 na predkladanie žiadostí o poskytnutie dotácie v pôsobnosti Ministerstva vnútra Slovenskej republiky“ (tzv. grantovej schémy splnomocnenca) o prioritu zameranú na „Podporu aktivít zameraných na finančnú inklúziu“. Rozšírenie grantovej schémy umožnilo realizáciu prieskumov zameraných na úroveň finančnej gramotnosti v prostredí MRK. Grantová schéma aktuálne predstavuje jediný nástroj umožňujúci zabezpečenie finančných prostriedkov potrebných na napĺňanie Stratégie v oblasti finančného začleňovania.

Pozitívny efekt na realizáciu aktivít súvisiacich s napĺňaním čiastkového cieľa 2 (*Zvýšiť ochranu marginalizovaných rómskych komunít pred činnosťou úžerníkov a nelegálnymi praktikami úverových spoločností prostredníctvom systematickej terénnej práce, vzdelávania v oblasti finančnej gramotnosti a komplexnej revízie trestnej legislatívy a finančných opatrení na ochranu finančného spotrebiteľa*) môže mať prijatie Zákona č.485 Z.z. z 28.11.2013 ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov v znení neskorších predpisov, ktorý vstúpil do platnosti 1.1.2014.

Novelou zákona sa zaviedli nové druhy sociálnych služieb (napr. komunitné centrum, terénna práca krízovej intervencie, podpora samostatného života), ktorých realizácia môže zahrnúť i aktivity zamerané na podporu finančnej gramotnosti. Zákon však nebol prijatý so zámerom prispieť ku napĺňaniu cieľov Stratégie, a nepriama podpora cieľov Stratégie môže byť v súvislosti s hodnotením Stratégie vnímaná len ako pozitívna externalita.

V súvislosti s čiastkovým cieľom 3 (*Podporiť rozvoj mikrofinančných programov v marginalizovaných oblastiach s prihliadnutím na podporu mikro, malých a stredných podnikov (MMSP) a samostatne zárobkovo činných osôb. Podporiť rast MMSP prostredníctvom EÚ nástrojov*), ÚSVRK v súvislosti s využívaním ŠF v období 2014-2020 podporuje využívanie mikropôžičiek určených na podporu podnikania a svojpomocného bývania. Pri príprave mikrofinančných nástrojov spolupracuje s MF SR a podporuje existenciu finančných nástrojov prostredníctvom Fondu sociálnych fondov rozvojového kapitálu (FOSFOR), ktorého zámerom je podporovať aj subjekty sociálnej ekonomiky či svojpomocné bývanie.

Dopad

Dopad Stratégie v oblasti finančného začleňovania na cieľovú skupinu v čase hodnotenia nebolo možné vyhodnotiť. Hlavným dôvodom je fakt, že aktivity podporujúce napĺňanie stanovených cieľov a zamerané na cieľovú skupinu neboli v čase hodnotenia Stratégie ešte realizované.

Udržateľnosť

Stratégia je prvým dokumentom svojho druhu, ktorý zahŕňa problematiku finančného začleňovania. Táto bola zaradená medzi ďalšie kľúčové oblasti inklúzie MRK, čím zásadne stúpla miera jej dôležitosti a rozpoznania medzi odbornou verejnosťou.

Závažnosť problematiky finančnej gramotnosti, oddlžovania, exekúcií, prístupu ku finančným produktom ako i ďalších tém súvisiacich s oblasťou finančného začleňovania narastá nie len v súvislosti s integráciou MRK ale i väčšinovou populáciou, preto je možné predpokladať, že iniciatívy ÚSVRK v tejto oblasti môžu slúžiť ako príklad dobrej praxe pre ďalšie orgány verejnej a štátnej správy.

Existuje všeobecný konsenzus o správnosti začatých aktivít v oblasti finančného začleňovania. V záujme ich udržania je však potrebné sa viac sústreďovať na podporu verejnej diskusie a väčšej miery rozpoznania problematiky zo strany širokej verejnosti a jednotlivých rezortov ako i na zaangažovanie súkromného sektora (s dôrazom na finančné inštitúcie) do riešenia problematiky a na zabezpečenie finančných zdrojov na realizáciu aktivít popísaných v pripravovanom akčnom pláne.

Antidiskriminácia

V oblasti antidiskriminácie Stratégia obsahuje globálny cieľ: „Efektívnejšie implementovať antidiskriminačnú legislatívu prostredníctvom poskytovania účinnej a cielenej pomoci obetiam diskriminácie z dôvodu príslušnosti k rómskemu etniku. Zaviesť do praxe funkčné mechanizmy riešenia a prevencie konfliktov na lokálnej úrovni týkajúcich sa komunitných problémov s cieľom znížiť napätie existujúce vo vzájomnej koexistencii rómskej a nerómskej populácie a odbúravať pocit rezignácie a neriešiteľnosti týchto konfliktov.” Tento globálny cieľ je rozpracovaný do bodov, ktoré podľa ich znenia pravdepodobne predstavujú čiastkové ciele, aj keď takto nie sú explicitne označené:

1. Odstrániť prekážky efektívnejšej implementácie antidiskriminačnej legislatívy:
 - 1.1. novelizovať resp. rekodifikovať Antidiskriminačný zákon,
 - 1.2. sfunkčniť inštitút dočasných vyrovnávacích opatrení,
 - 1.3. zabezpečiť dostupnú a kvalitnú právnu pomoc vo veciach porušenia Antidiskriminačného zákona,
 - 1.4. transformovať Slovenské národné stredisko pre ľudské práva na funkčnú inštitúciu pre rovnosť vrátane posilnenia kompetencií,
 - 1.5. zvýšiť informovanosť a právne povedomie Rómov o možnostiach ochrany pred diskrimináciou,
 - 1.6. vytvoriť metodológiu štandardizovaného zberu anonymných údajov o príslušnosti k národnostnej menšine alebo etnickej skupine, sexuálnej orientácii alebo iných charakteristík pri zachovaní princípov ochrany osobných údajov podľa platnej legislatívy,
 - 1.7. vytvoriť platformu pre odbornú diskusiu širšej právnickej verejnosti (sudcovia, advokáti, experti z akademického prostredia, ako aj študenti práva), pomáhajúce profesie (Equality Body, Ombudsman, CPP) k aplikácii antidiskriminačnej legislatívy,
 - 1.8. zamerať sa na odstraňovanie viacnásobnej diskriminácie žien a znižovanie rodových nerovností v súkromnom a verejnom živote MRK a podporovať ekonomickú samostatnosť rómskych žien pomocou osvedčenej praxe k rodovej rovnosti spoluprácou s MVO zaoberajúcich sa rodovou rovnosťou;
2. Vytvorenie priestoru a mechanizmov na riešenie a prevenciu konfliktov medzi rómskou a nerómskou populáciou:
 - 2.1. vytvoriť stabilný systém poskytovania komunitnej mediácie v oblastiach s akútnym konfliktom,
 - 2.2. zabezpečiť vytvorenie siete zmierovacích rád v regiónoch a lokalitách s vyššou koncentráciou rómskej populácie, s úlohou včasného signalizovania potenciálnych konfliktov a ich riešenia v ranných fázach vývoja konfliktu.

Tieto čiastkové ciele nie sú ďalej rozpracované do formy opatrení/aktivít, ani k nim nie sú priradené indikátory, ktorými by sa dalo hodnotiť ich napĺňanie.

Relevantnosť

Podľa interviewovaných expertov a expertiek nebola priorita antidiskriminácie v Stratégii detailnejšie rozpracovaná, pretože sa pripravovala Celoštátna stratégia ochrany a podpory ľudských práv v Slovenskej republike, ktorú pripravovala Sekcia ľudských práv a menšín Úradu vlády SR za účasti odbornej verejnosti. Táto ale nebola v čase hodnotenia prijatá.

V roku 2012 bola zrušená pozícia podpredsedu vlády SR pre ľudské práva a národnostné menšiny a následne aj Sekcia ľudských práv a menšín. Agenda prešla z Úradu vlády SR na Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí, Odbor ľudských práv, Sekcie právnej a konzulárnej. Podľa expertov priniesla táto zmena okrem inštitucionálnej a personálnej diskontinuity aj symbolický odkaz, že problematika ľudských práv a menšín je vládou vnímaná ako súčasť zahraničnej, resp. európskej politiky a nie domácej politiky.

Účinnosť

Vzhľadom na nedostatočne špecifické ciele a absenciu indikátorov na meranie ich dosahovania, je náročné vyhodnotiť ich účinnosť. V období po prijatí Stratégie však došlo k dvom iniciatívam, ktoré podľa expertov prispeli k napĺňaniu jej cieľov:

Prijatím novely antidiskriminačného zákona⁴² v roku 2013 bola do slovenského právneho poriadku zavedená možnosť prijímať dočasné vyrovnávacie opatrenia na prekonávanie sociálneho a ekonomického znevýhodnenia aj na etnickom a národnostnom základe. Zároveň sa rozšíril okruh subjektov, ktoré môžu dočasné vyrovnávacie opatrenia vykonávať na všetky orgány verejnej správy a právnické osoby (pred touto novelou boli dočasné vyrovnávacie opatrenia legálne prípustné iba v súvislosti s vekom a zdravotným postihnutím a mohli ich prijímať iba orgány štátnej správy). Taktiež boli rozšírené oblasti, v ktorých je možné prijímať dočasné vyrovnávacie opatrenia. Novelizáciou zákona došlo pravdepodobne k naplneniu čiastkového cieľa 1.1. novelizovať resp. rekodifikovať Antidiskriminačný zákon.

V rokoch 2011 a 2012 sa tiež uskutočnil projekt „Rovnosť v Slovenskej realite“, ktorý s podporou Európskej komisie realizoval Úrad vlády SR, OZ Občan, demokracia a zodpovednosť a Poradňa pre občianske a ľudské práva.⁴³ V rámci projektu vznikla expertná platforma pre dáta o rovnosti, ktorá sa zaoberala aj problematikou zberu etnických dát. Výsledkom jej činnosti bolo vydanie dvoch zborníkov: „Dáta o rovnosti v slovenskej realite“ (Kotvanová 2012) a „Právne aspekty rovnakého zaobchádzania v slovenskej realite“ (Filčík 2012). Tieto aktivity súvisia s čiastkovým cieľom 1.6. (vytvoriť metodológiu štandardizovaného zberu anonymných údajov o príslušnosti k národnostnej menšine alebo etnickej skupine, sexuálnej orientácii alebo iných charakteristík pri zachovaní princípov ochrany osobných údajov podľa platnej legislatívy), ale nenapĺňajú ho, keďže metodológia vytvorená nebola.

⁴² Zákon 32/2013 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) v znení neskorších predpisov a ktorým sa mení zákon č. 8/2008 Z. z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

⁴³ Informácie o projekte a výstupy dostupné na: <http://diskriminacia.sk/kategoria/progress-2011-2012/>.

V rámci projektu sa tiež v priebehu roku 2012 uskutočnila séria 11 stretnutí zameraných na zvyšovanie povedomia o antidiskriminácii v rómskych komunitách. Stretnutí sa zúčastnilo celkovo 187 účastníkov a účastníčok, ktorí boli informovaní o činnosti a aktivitách občianskeho združenia Poradňa pre občianske ľudské práva v oblasti antidiskriminácie a o právnych možnostiach, ako sa proti diskriminácii brániť. Táto aktivita prispela k napĺňaniu čiastkového cieľu 1.5. (zvýšiť informovanosť a právne povedomie Rómov o možnostiach ochrany pred diskrimináciou).

Projekt vytvoril aj platformu právnych expertov z akademickej pôdy, súdnictva, právnickej sféry, mimovládneho aj štátneho sektora, ktorí sa zaoberali problémovými okruhmi aplikácie a implementácie antidiskriminačnej legislatívy.⁴⁴ Túto aktivitu možno považovať za napĺňanie čiastkového cieľa 1.7. (vytvoriť platformu pre odbornú diskusiu širšej právnickej verejnosti (sudcovia, advokáti, experti z akademického prostredia, ako aj študenti práva), pomáhajúce profesie (Equality Body, Ombudsman, CPP) k aplikácii antidiskriminačnej legislatívy).

Hodnotiť účinnosť napĺňania ostatných cieľov nie je možné. Podľa interviewaných expertov je možné, že od prijatia došlo k ďalším aktivitám, ktoré by mohli súvisieť so zadanými cieľmi Stratégie, ale tieto neboli výsledkom snahy štátu o jej napĺňanie, ale boli skôr „náhodnými“ aktivitami rôznych iných aktérov.

Dopad

Dopad opatrení v oblasti antidiskriminácie nebol v čase prípravy tohto hodnotenia vyhodnotiteľný.

Udržateľnosť

Nevyhodnotiteľné.

⁴⁴ Závěry a odporúčania platformy dostupné na: <http://www.diskriminacia.sk/archiv/?q=node/2302>.

Zoznam použitých dokumentov

Agentúra MŠVVŠ SR pre štrukturálne fondy (2013). *Správa o vyhodnotení výzvy na predkladanie žiadostí o nenávratný finančný príspevok*. Dostupné na:

http://www.asfeu.sk/fileadmin/user_upload/2013/20130906_Sprava_o_vyhod_vyzvy_3.1_04.pdf

Amnesty International (2013). *Nesplnené sľuby. Neschopnosť ukončiť segregáciu rómskych žiakov na Slovensku*. Dostupné na: http://www.amnesty.sk/wp-content/uploads/2013/09/4121_Slovakia_CD_Nesplnen%C3%A9-s%C4%B5uby-2013.pdf

Človek v tísni - pobočka Slovensko (2012). *Inkluzívne vzdelávanie namiesto internátnych škôl*.

Dostupné na:

http://www.clovekvtisni.sk/upload/File/Program%20podpory%20vzdelavania/stanovisko_Internatne_skoly.pdf

Filčík, M. (2012). *Právne aspekty rovnakého zaobchádzania v slovenskej realite*. Košice: Equilibria.

Dostupné na: http://www.diskriminacia.sk/sites/default/files/Zbornik_2_Pravne_aspekty.pdf

Hojsík, M. (2008). *Evalvácia programu obecných nájomných bytov v rómskych osídleniach*. Nadácia Milana Šimečku, Bratislava 2008. Dostupné na:

http://www.nadaciamilanashimecku.sk/fileadmin/user_upload/dokumenty/Ine/Evaluacia_FINAL.pdf

Hospodárske noviny (2012). *Budúci premiér chce internátne školy pre Rómov*, 3. apríl 2012.

Dostupné na <http://hn.hnonline.sk/slovensko-119/buduci-premier-chce-internatne-skoly-pre-romov-494989>

Hospodárske noviny (2013). *Fico: Číslo nezamestnanosti nám deformujú Rómovia*, 6. jún 2013.

Dostupné na <http://hn.hnonline.sk/slovensko-119/fico-cisla-nezamestnanosti-nam-deformuju-romovia-video-555326>

Informácie o Národnom projekte ESF Profesionálny a karierný rast pedagogických zamestnancov.

Dostupné na: http://www.pc-edu.sk/library/files/publicitaPKR/informacie_o_projekte.pdf,

Aktivita 4.2.4.

Kegye, A., Mortenau, C.-E. (2013). *Manuál boja proti segregácii rómskych detí v predškolskom a základom vzdelávaní*. Chance for Children Foundation, Budapešť 2013. Dostupné na:

<http://poradna-prava.sk/wp-content/uploads/2014/02/PDF-1-MB.pdf>

Kotvanová, A., ed. (2012). *Dáta o rovnosti v slovenskej realite*. Košice: Equilibria. Dostupné na:

http://www.diskriminacia.sk/sites/default/files/Zbornik_1_Data_o_rovnosti.pdf.

Kureková L., Salner A. (2013). *Implementation of Activation Works in Slovakia. Evaluation and Recommendations for Policy Change*, SGI, Bratislava 2013. Dostupné na

http://www.governance.sk/assets/files/publikacie/ACTIVATION_WORKS_REPORT_SGI.pdf

Lux, M. (2003). *Efficiency and effectiveness of housing policies in the Central and Eastern Europe countries*. International Journal of Housing Policy 3, Vol. 3 (2003), 243-265.

Macko, B. (2014). *Na Luníku IX chcú postaviť nové byty*. Pravda 30.1.2014. Dostupné na: <http://spravy.pravda.sk/regiony/clanok/306857-na-luniku-ix-chcu-postavit-nove-byty/>

Ministerstvo financií SR (2014). *Národný program reforiem*. Dostupné na: <http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=5197f>

Monitorovacia správa plnenia stratégie Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020 za rok 2012 a 2013. Dostupné na: <https://lt.justice.gov.sk/Material/MaterialHome.aspx?instEID=46&matEID=7002&langEID=1>

MŠVVŠ SR (2013). *Postup CPPP a P pri posudzovaní školských schopností detí zo sociálne znevýhodneného prostredia a pri ich zaradovaní do základnej školy*. Dostupné na: https://www.minedu.sk/data/files/2986_usmernenie.pdf

MŠVVŠ SR (2014:1). *Takmer 500 stredoškóľakov sa vďaka vládnym štipendiám dostali na zahraničnosťné školy*. Dostupné na: <https://www.minedu.sk/takmer-500-stredoskolakov-sa-vdaka-vladnym-stipendiam-dostalo-na-zahranicne-stredne-skoly/>

MŠVVŠ SR (2014:2). *V minulom roku pribudlo päť modulových škôl*. Dostupné na: <https://www.minedu.sk/v-minulom-roku-pribudlo-pat-modulovych-skol/>

Návrh OP Ľudské zdroje. Dostupné na: <http://www.esf.gov.sk/new/index.php?SMC=1&id=3398>

ODIHR (2014). *Opinion on Certain Provisions of the Draft Act on Land-Use Planning and Construction of the Slovak Republic*. GEN-SVK/249/2014 [AIC]. Varšava: OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights. Dostupné na: <http://www.osce.org/odihr/121373>

Partnerská dohoda SR na roky 2014-2020 (1. návrh). Dostupné na: http://www.partnerskadohoda.gov.sk/data/files/4662_1-navrh_pd_sr_2014-2020_11-7-2013.pdf

Plán legislatívnych úloh vlády SR na rok 2014. Dostupné na: https://lt.justice.gov.sk/Attachment/PLU_2014.pdf?instEID=-1&attEID=61165&docEID=336694&matEID=6769&langEID=1&tStamp=20131209103655483

Programové vyhlásenie vlády SR – školstvo, veda, mládež a šport (2012). Dostupné na: <http://www.minedu.sk/programove-vyhlasenie-vlady-sr-skolstvo-veda-mladez-a-sport/>

Rimaj, Š. (2013). *Škôlky najviac zdražujú pre deti do troch rokov*. Pravda (Online). 23. september 2013. Dostupné na: <http://spravy.pravda.sk/regiony/clanok/293845-skolky-najviac-zdrazeju-pre-deti-do-troch-rokov/>

RTVS (2014). *Reportéri – Pomoc bez pomôcok*, 10. apríl 2014. Dostupné na: <http://www.rtv.sk/tv.programmes.detail/archive/23?date=10.04.2014> (00:52 - 14:48 min.)

SITA (2014). *V škôlkach nie je dost' miesta, nevyhoveli tisíckam žiadostí*, 21. marec 2014. Dostupné na: <http://www.sme.sk/c/7143953/v-skolkach-nie-je-dost-miesta-nevyhoveli-tisickam-ziadosti.html>

SKÚ (2014). *List SKÚ Rade pre systémové zmeny v školstve*. Dostupné na: <http://www.komoraucitelov.org/clanok-213-list-sku-rade-pre-systemove-zmeny-v-skolstve.html>

Správa o stave školstva na Slovensku a o systémových krokoch na podporu jeho ďalšieho rozvoja. Príloha č. 1. Popis vývoja a analýza hlavných problémov regionálneho školstva (2013). Dostupné na: <http://www.minedu.sk/data/att/5252.pdf>

Správa o životných podmienkach rómskych domácností na Slovensku 2010 (2012). Bratislava: UNDP. Dostupné na: http://www.employment.gov.sk/files/undp-sprava-2010_na-web.pdf.

Správna cesta (Rómska reforma). Vzdelávanie. Dostupné na: http://www.minv.sk/?vzdelavanie_rk

Stratégia SR pre integráciu Rómov do roku 2020 (2012). Dostupné na: <http://www.rokovania.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=20646>

ŠPÚ (2011:1). *Štátny vzdelávací program. Rómsky jazyk a literatúra. Príloha ISCED 1*. Dostupné na: http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/1stzs/isced1/vzdelavacie_oblasti/romsky_jazyk_isced1.pdf

ŠPÚ (2011:2). *Štátny vzdelávací program. Rómsky jazyk a literatúra. Príloha ISCED 2*. Dostupné na: http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/2stzs/isced2/vzdelavacie_oblasti/romsky_jazyk_isced2.pdf,

ŠPÚ (2011:3). *Štátny vzdelávací program. Rómsky jazyk a literatúra. Príloha ISCED 3*. Dostupné na: http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/gymnazia/vzdelavacie_oblasti/romsky_jazyk_isced3.pdf

ŠPÚ (2014). *Učebné texty v rómskom a slovenskom jazyku pre 1. stupeň základnej školy*. Dostupné na: <http://www.statpedu.sk/sk/Ucebnice-metodiky-publikacie-odborne-informacie/Ucebne-texty.alej>

ŠŠI (2012). *Správa o stave a úrovni výchovy a vzdelávania v školách a školských zariadeniach v Slovenskej republike v škol. roku 2011/12*.

ŠŠI (2013). *Správa o stave a úrovni výchovy a vzdelávania v školách a školských zariadeniach v Slovenskej republike v škol. roku 2012/13*. Dostupné na: http://www.ssiba.sk/admin/fckeditor/editor/userfiles/file/Dokumenty/sprava12_13.pdf

ŠŠI (2014). *Správa o stave a úrovni výchovy a vzdelávania v školách a školských zariadeniach v Slovenskej republike v škol. roku 2013/14*. Dostupné na:

http://www.ssiba.sk/admin/fckeditor/editor/userfiles/file/Dokumenty/velka_sprava/sprava_13_14.pdf

Štipendia v školskom roku 2013/14. Dostupné na:

http://www.uips.sk/sub/uips.sk/images/JE/stipendia/stipendia_v_skolskom_roku_2013-14.pdf

Tlačová správa Konferencia Zdravé komunity - Zdravotná osвета v prostredí segregovaných rómskych lokalít (2014). Dostupné na:

http://www.ppzzs.sk/sites/default/files/tlacova_sprava_konferencia_zdrave_komunity.pdf

Usmernenie, ktorým sa upravuje postup pri poskytovaní štipendií žiakom stredných škôl a špeciálnych škôl. Dostupné na:

<http://www.uips.sk/sub/uips.sk/images/JE/stipendia/usmernenie.pdf>

Vrábel', J. (2014). *Aj staromestské škôlky zdražejú.* SME (Online).

25. jún 2012. Dostupné na: <http://kosice.korzar.sme.sk/c/6431672/aj-staromestske-skolky-zdrazeju.html>

Výzva číslo I. ÚSVRK 2013 na predkladanie žiadostí o poskytnutie dotácie v pôsobnosti Ministerstva vnútra Slovenskej republiky (2013). Dostupné na: http://www.minv.sk/?vyzva_2013

Výzva č. I ÚSVRK 2014 na predkladanie žiadostí o poskytnutie dotácie v pôsobnosti Ministerstva vnútra Slovenskej republiky (2014). Dostupné na: http://www.minv.sk/?dotacie_2014

Zákon č. 417/2013 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi v znení neskorších predpisov

Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách v znení neskorších predpisov

Zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov

Zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti v znení neskorších predpisov

Zákon č. 553/2003 Z. z. o odmeňovaní niektorých zamestnancov pri výkone práce vo verejnom záujme v znení neskorších predpisov

Zákon č. 544/2010 Z. z. o poskytovaní dotácií v pôsobnosti Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR v znení neskorších predpisov

Zákon č. 526/2010 Z. z. o poskytovaní dotácií v pôsobnosti Ministerstva vnútra SR v znení neskorších predpisov

Zákon č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve v znení neskorších predpisov

Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní v znení neskorších predpisov

Záruky pre mladých ľudí v Slovenskej republike (Národný implementačný program). Dostupné na: www.rokovania.sk/File.aspx/Index/Mater-Dokum-162249

Zoznam agentúr podporovaného zamestnávania registrovaných na UPSVaR. Dostupné na:
http://www.upsvar.sk/sluzby-zamestnanosti/nestatne-sluzby-zamestnanosti/agentury-podporovaneho-zamestnavania.html?page_id=13042

Zoznam podporených projektov SIA v roku 2012. Dostupné na: http://www.sia.gov.sk/files/Zoznam-projektov-zazmluvnenych-v-ramci-vyzvy-DOP-SIA-2013_1.2_LSKxP.pdf

Zoznam podporených projektov FSR v roku 2013. Dostupné na:
<http://www.iazasi.gov.sk/sk/podporene-projekty/zoznam-prijimatelov/op-zasi-fsr-20122.2013>

Zoznam respondentov

Rozhovory boli realizované osobne, telefonicky alebo emailom v období od februára do apríla 2014.

Respondent	Dátum rozhovoru	Formát
Mgr. Andrea Bučková, riaditeľka odboru Horizontálnej priority Marginalizované rómske komunity ÚSVRK	február 2014	osobne
Mgr. Ružena Špírová, MPH, odbor zdravotnej starostlivosti MZ SR	apríl 2014	osobne
Klára Orgovánová, riaditeľka o.z. Rómsky inštitút	február 2014	osobne
PaeDr. Vanda Královská, Úrad verejného zdravotníctva	apríl 2014	osobne
Ing. Katarína Ondrášová, oddelenie škôl s vyučovacím jazykom národnostných menšín a vzdelávania rómskych komunít MŠVVŠ SR	marec 2014	osobne
PaedDr. Zuzana Kadlečíková, PhD., oddelenie škôl s vyučovacím jazykom národnostných menšín a vzdelávania rómskych komunít MŠVVŠ SR	marec 2014	osobne
PaedDr. Mária Tekelová, riaditeľka odboru špeciálnych škôl, špeciálnych výchovných zariadení a poradenských zariadení MŠVVŠ SR	február 2014	osobne

Ing. Ján Hero, riaditeľ odboru koncepcií, analýz a regionálnej koordinácie ÚSVRK	marec 2014	osobne
Ing. Ingrid Kosová, PhD., predsedkyňa Quo Vadis, o. z.	marec 2014	osobne
Ľubica Stanek, senior expertka Nadácia otvorenej spoločnosti	marec 2014	osobne
Zamestnanci Centra vedecko-technických informácií SR	priebežne	e-mail
Zamestnanci ÚPSVAR	priebežne	e-mail
Martin Neupauer, finančný riaditeľ Nadácie otvorenej spoločnosti	apríl 2014	e-mail
Stanislava Dzuríková, koordinátor pre SR, Rómsky vzdelávací fond	apríl 2014	e-mail
Michal Šlachta, pracovník ÚSVRK	apríl 2014	osobne
Ida Grejtáková, koordinátorka Komunitného centra Sveržov	február 2014	osobne
Anton Štefko, starosta obce Varhaňovce (okr. Prešov)	marec 2014	osobne
Rastislav Zubaj, prednosta OcÚ Jarovnice (okr. Sabinov)	marec 2014	osobne
Štefan Matejkin, starosta obce Litava (okr. Krupina)	marec 2014	osobne
Jana Bl'andová, starostka obce	marec 2014	osobne

Lenártov (okr. Bardejov)		
Peter Paľa, prednosta OcÚ Raslavice (okr. Bardejov)	marec 2014	osobne
TSP Žiar nad Hronom	marec 2014	osobne
TSP Varhaňovce (okr. Prešov)	marec 2014	osobne
TSP Sveržov (okr. Bardejov)	marec 2014	osobne
OZ Život je šanca, Raslavice (okr. Bardejov)	marec 2014	osobne
OZ Cesta nádeje – Žiar nad Hronom	marec 2014	osobne
ETP Slovensko – Košice	marec 2014	osobne
KARI – Banská Bystrica	marec 2014	osobne

Zoznam použitých skratiek

APTP - aktívna politika trhu práce

EFRR - Európsky fond regionálneho rozvoja

EK - Európska komisia

MF SR - Ministerstvo financií SR

MPC - Metodicko-pedagogické centrum

MPSVR SR - Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR

MRK - marginalizované rómske komunity

MŠVVŠ SR - Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR

MV SR - Ministerstvo vnútra SR

MVO - mimovládne organizácie

MZ SR - Ministerstvo zdravotníctva SR

NBS - Národná banka Slovenska

OP ZaSI - Operačný program Zamestnanosť a sociálna inklúzia

OSF - Nadácia otvorenej spoločnosti

SVVP - špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby

SZČO - samostatne zárobkovo činná osoba

SZP - sociálne znevýhodnené prostredie

TSP - Terénna sociálna práca

UNDP - Rozvojov program OSN

ÚPSVAR - Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny

ÚSVRK - Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity

ÚZIŠ - Ústav zdravotníckych informácií a štatistík

ZMOS - Združenie miest a obcí Slovenska

Príloha 1 - Návrh štruktúry externých hodnotiacich správ

Zistenia a odporúčania

Vyhodnotenie plnenia odporúčaní z predošlého hodnotenia

Úvod

Ciele hodnotenie

Metodika hodnotenia

Súhrnné hodnotenie

Relevantnosť

Účinnosť

Dopad

Udržateľnosť

Sektorové hodnotenie

Vzdelávanie

Zamestnanosť

Zdravie

Bývanie

Komunikácia

Finančné začlenenie

Antidiskriminácia

Zoznam použitých dokumentov

Zoznam respondentov

Prílohy

Komentáre k monitoringu

Príloha 2 - Štruktúra rozhovorov

Pracovníci ÚSVRK

Aké akčné plány boli prijaté a aké sú v príprave?

Nakoľko bolo zabezpečené financovanie (vrátane národných projektov)?

Dá sa očakávať, že Stratégia ako nástroj bude účinná a mať ciele dopady v budúcnosti?

Aký je aktuálny politický kontext realizácie Stratégie, plány na aktualizáciu?

Aké štruktúry boli vytvorené, resp. ÚSVRK plánuje vytvoriť v budúcnosti v súvislosti s aktualizáciou, implementáciou, monitorovaním a evalváciou Stratégie?

Pracovníci ústredných orgánov

Nakoľko je Stratégia vo vašej problematike naďalej relevantná voči aktuálnym a pripravovaným strategickým, koncepcným dokumentom, legislatívnym návrhom a pod.?

Ktoré zo zámerov Stratégie v ich oblasti boli naplnené, ktorých plnenie je naplánované, pripravuje, resp. sa dá očakávať (aj v súvislosti so schválenou partnerskou dohodou a programovaním ŠF, pokiaľ to je v danom rezorte relevantné)?

Ako vnímate nastavenie koordinačných mechanizmov Stratégie?

Aké zmeny v častiach Stratégie, na ktoré máte dosah, považujete za potrebné?

Ďalšie postrehy a odporúčania k Stratégii?

Predstavitelia rómskych a pro-rómskych MVO

(Pred touto otázkou odprezentovať krátky sumár cieľov v diskutovanej oblasti, ktorej sa respondent/inštitúcia venuje) V oblastiach, ktorým sa venujete, zodpovedajú podľa vašich skúseností ciele Stratégie potrebám a problémom Rómov z MRK? T.j. sú menované ciele riešením tých najdôležitejších problémov?

Zmenili sa za obdobie ostatných dvoch rokov najvýznamnejšie problémy v danej oblasti? Ako? Na základe akých informácií tak usudzujete?

Z aktivít/zmien/projektov/vládnych intervencií v oblastiach, ktorým sa venujete, vedeli by ste identifikovať konkrétny vplyv na zlepšenie (príp. zhoršenie) situácie MRK?

Na základe konkrétnych realizovaných/plánovaných aktivít súvisiacich so Stratégiou, o ktorých viete, očakávate takýto vplyv na zlepšenie v budúcnosti? Kedy, aký a v súvislosti s ktorými konkrétnymi iniciatívami?

Ďalšie postrehy a odporúčania k Stratégii?

Odborná verejnosť (min. 1 osoba pokrývajúca každú z oblastí Stratégie – vzdelávanie, zamestnanosť, zdravie, bývanie, finančné začlenenie, komunikácia s majoritou)

(Pred touto otázkou odprezentovať krátky sumár cieľov v diskutovanej oblasti, ktorej sa respondent/inštitúcia venuje) V oblastiach, ktorým sa venujete, zodpovedajú podľa vašich skúseností ciele Stratégie potrebám a problémom Rómov z MRK? T.j. sú menované ciele riešením tých najdôležitejších problémov?

Zmenili sa za obdobie ostatných dvoch rokov najvýznamnejšie problémy v danej oblasti? Ako? Na základe akých informácií tak usudzujete?

Ktoré z uvedených cieľov Stratégie (príp. Akčného plánu) v oblastiach, ktorým sa venujete, boli podľa vášho názoru naplnené? Ktorými aktivitami/zmenami/projektami/vládnymi intervenciami?

Ktoré zákony a iné materiály (stratégie, koncepcie, program, akčné plány) prijaté za posledné dva roky mali, resp. budú mať podľa vášho názoru najväčší vplyv na MRK? (Upozornite respondenta/respondentku, že otázka nesmeruje len na politiky explicitne zacielené na MRK).

Z aktivít/zmien/projektov/vládnych intervencií v oblastiach, ktorým sa venujete, vedeli by ste identifikovať konkrétny vplyv na zlepšenie (príp. zhoršenie) situácie MRK?

Na základe konkrétnych realizovaných/plánovaných aktivít súvisiacich so Stratégiou, o ktorých viete, očakávate takýto vplyv na zlepšenie v budúcnosti? Kedy, aký a v súvislosti s ktorými konkrétnymi iniciatívami?

Očakávate, že Stratégia ako celok bude účinná (naplní ciele) niekedy v budúcnosti? Za akých predpokladov, resp. aké zmeny v súvislosti s aktualizáciou, implementáciou, monitorovaním a evalváciou Stratégie považujete za potrebné, aby naplnila svoje ciele?

Ďalšie postrehy a odporúčania k Stratégii?